

Leváctví jako sociální nevýhoda?

Lucie Knotková, DiS

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Knotková, DiS.**
Osobní číslo: **H12206**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Leváctví jako sociální nevýhoda?**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, speciální pedagogiky a alternativních metod edukace.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SOVÁK, Miloš. Výchova leváků v rodině: Aktuální problémy speciální pedagogiky.

Praha: SPN, 1961. ISBN 14472-79.

DRNKOVÁ, Zdena a Růžena SYLLABOVÁ. Záhada leváctví a praváctví. Praha: Avicenum, 1983. ISBN 80-201-0113-6.

SYNEK, František. Záhady levorukosti: Asymetrie u člověka. Praha: Horizont, 1991. ISBN 80-7012-054-1.

HALEY, Jane M. Leváci a jejich výchova. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-701-9.

ZOCHE, Hermann Josef. Vidím svět i z druhé strany. Praha: Euromedia Group, k.s. – Ikar, 2006. ISBN 80-249-0647-3.

SOVÁK, Miloš. Nárýs speciální pedagogiky. 4. uprav. vyd. Praha: SPN, 1980. ISBN 14-628-80.

VODIČKA, Ivo. Nechte leváky drápat: metodika psaní, kreslení a malování, Praha: Portál, s.r.o., 2008, ISBN 978-80-7367-479-3.

ZELINKOVÁ, Olga. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program, Praha: Portál, s.r.o., 2001, ISBN 80-7178-544.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

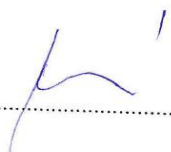
Beru na vědomí, že

- o odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- o beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- o na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- o podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- o podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- o pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.¹⁾

Prohlašuji, že

- o elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- o na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.2.2015

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejností v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce pojednává o problému leváctví jako sociální nevýhodě. Obsahuje teoretické informace o historii leváctví a problémech, se kterými se leváci v průběhu života setkávají. Věnuje se také dosud vydané literatuře prostřednictvím stručných obsahů. Představení osobnosti leváka je studováno také výčtem slavných levorukých osobností. Smyslem této bakalářské práce je získat pohled na děti leváky pomocí kvantitativního šetření prostřednictvím dotazníku. Vyhodnocení obsahuje závěry a náměty ke snazšímu zapojení leváků do pravoruké společnosti.

Klíčová slova:

Lateralita, leváctví, výchova leváků, vývoj společnosti, vývoj osobnosti, historie leváctví.

ABSTRACT

This bachelor thesis discusses sinistrality as a social inconvenience. It comprises theoretical information on the history of sinistrality and on problems which left-handed people face throughout their lives. It also focuses on literature published so far using its brief contents. Presentation of the personality of left-handed people is also studied by a list of famous left-handed personalities. The goal of this bachelor thesis is to gain a perspective on left-handed children by using quantitative research through questionnaires. The evaluation contains conclusions and suggestions helping left-handed people integrate into right-handed society.

Key words:

Laterality, sinistrality, education of left-handed, development of society, development of personality, history of sinistrality.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za metodické vedení, poskytnutí cenných rad a připomínek, a za bezmeznou trpělivost při konzultacích. Dále děkuji své rodině za podporu během celého studia.

*Pravá ruka perlu poznání ve dlani svírá,
levá ruka pevně meč moudrosti tiskne.*

(Š'-te)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	12
1.1 O LITERATUŘE A DOKUMENTECH	12
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	15
1.3 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	15
2 LATERALITA	17
2.1 LATERALITA A DOMINANCE	18
2.2 LATERALITA A ŘEČ.....	22
2.3 LATERALITA A JEJÍ VLIV NA VÝVOJ OSOBNOSTI.....	24
3 LEVÁCTVÍ	25
3.1 HISTORIE LEVÁCTVÍ	26
3.2 VÝCHOVA LEVÁKA.....	31
3.3 LEVÁK A PÍSMO	33
3.4 POTLAČOVÁNÍ LEVORUKOSTI.....	36
3.5 ZAJÍMAVOSTI O LEVÁCÍCH.....	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	44
4.1 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	44
4.2 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	46
4.3 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	47
5 VLASTNÍ INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	48
5.1 STRUKTURA RESPONDENTŮ I. DOTAZNÍKU	48
5.2 LATERALITA V JEDNOTLIVÝCH TŘÍDÁCH.....	49
5.3 POHLED RESPONDENTŮ NA OBVYKLOST LEVÁCTVÍ	51
5.4 POHLED RESPONDENTŮ NA ZNEVÝHODNĚNÍ LEVÁKŮ VE ŠKOLE	54
5.5 POHLED RESPONDENTŮ NA ZVLÁŠTNÍ NADÁNÍ LEVÁKŮ.....	55
5.6 STRUKTURA RESPONDENTŮ VE II. DOTAZNÍKU	57
5.7 PŘEUČOVÁNÍ ŽÁKŮ	59
5.8 ROVNOCENNOST ŽÁKŮ	61
5.9 LEVORUKÉ DĚTI A PSANÍ	63
5.10 ZVLÁŠTNÍ NADÁNÍ LEVORUKÝCH DĚTÍ	64
5.11 INFORMACE K VÝUCE LEVORUKÝCH ŽÁKŮ	67
5.12 VLASTNÍ POSTŘEHY RESPONDENTŮ	69
6 SHRUTÍ VÝZKUMU	71
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	72
8 DISKUSE	73
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78

SEZNAM TABULEK.....	79
SEZNAM OBRÁZKŮ	80
SEZNAM GRAFŮ	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	82

ÚVOD

Tato bakalářská práce zkoumá problematiku laterality u dětí a dospívajících. Vzhledem k tomu, že dnešní svět je uzpůsoben zejména pro pravoruké jedince, je zaměřena na to, zda i v dnešní době mohou děti pociťovat své leváctví jako určitou sociální nevýhodu, či snad dokonce hendikep.

Ačkoli není leváctví novodobým problémem, podstata leváctví v základních rysech byla osvětlena až ve druhé polovině 20. století, a jakožto veškeré společenské zvyklosti se i přístup k levákům měnil jen velmi pozvolna.

Dané téma vychází ze zkušeností autorky, která je matkou levorukých dvojčat, které v současné době navštěvují první třídu ZŠ a již nyní pociťují jisté problémy, které jim leváctví přináší. Autorka zároveň nepovažuje za nutné, dělat z leváctví závažný problém či snad společenské téma, zároveň se ale domnívá, že je potřeba levákům vytvořit alternativní prostředí, a to nejen ve škole.

Bakalářská práce je strukturována do teoretické a praktické části. Podkladem pro teoretickou část byla přístupná literatura. Teoretická část se zabývá základními pojmy týkajícími se laterality a dominance, základními typy laterality a přístupem společnosti k leváctví v minulosti a dnes.

Praktická část je výsledkem výzkumného šetření mezi žáky základních škol, učiteli základních škol a jejich vztahu k levorukým žákům. Tito byli osloveni prostřednictvím dotazníku, aby se vyjádřili k tomu, zda leváctví pociťují jako rovnocennou alternativu pravostrannému prostředí.

Přínos této bakalářské práce je spatřován ve zmonitorování současné situace přístupu k levorukým jedincům v současné pravoruké společnosti. Tato bakalářská práce může podat informace nejen rodičům, ale i učitelům, kteří se na formování leváka bezprostředně podílejí. Správné přístupy ve výchově mohou vytvořit vstřícné prostředí, a tak nedochází k poškozování nesprávnou výchovou. Pochopení laterality lze přenést také do praktického využití při hře, pohybových aktivitách, sportu, hře na hudební nástroje apod. Porozumění podstatě laterality leváků může vést k zájmu o možné specifické vlastnosti leváků a jejich význam pro lidskou společnost.

Tato bakalářská práce může také sloužit jako studijní materiál pro zájemce o tuto problematiku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

V první části této práce se budeme zabývat rešeršní činností dostupné literatury, pochopení vztahu mezi sociální pedagogikou a zvoleným tématem. Cílem této kapitoly je také představit klíčové pojmy, které se k dané problematice vztahují.

Zakladatelem nauky o levácích je v České republice prof. Miloš Sovák, který byl také zásadním propagátorem přijetí leváctví jako přirozený jev. Dalším významným českým logopedem zabývajícím se také problematikou leváctví byl František Synek, který byl jediným, a to i v mezinárodním kontextu, kdo se zabýval problematikou metodiky psaní leváků. Tito čeští autoři kladli důraz na vysvětlení vztahu mezi vývojem řeči, myšlením, přirozenou laterality a celkově potížím, ke kterým může dojít násilným přecvičováním dětí z levé na pravou ruku.

„Dnes, kdy je mezi speciálními pedagogy rozšířen názor, že problematika leváctví a také jejich výchova v běžné každodenní praxi je dostatečně vyřešena, musím obdivovat zájem a nasazení nejen M. Sováka, Fr. Synka a dalších, kteří v rámci svých povinností logopedů sledovali osudy jednotlivých leváků a sbírali statistická data v takové šíři, o které se nám dnes může jen zdát. Ve srovnání s dneškem měly v šedesátých letech o tuto problematiku zájem i školské orgány, které se připravovaly k nutnému legislativnímu kroku ke zrovnoprávnění leváctví - stejně jako dnes však samy velkou vlastní aktivitu nevyvíjely, ale jak vzpomíná Fr. Synek, k činnosti v této oblasti byly tlačeny skupinou odborníků v čele s M. Sovákem.“ (Vodička, 2013, online).

1.1 O literatuře a dokumentech

Okruh teoretických znalostí a informací se rychle rozšiřuje, a tak vzniká také poměrně rozsáhlá literatura. Jak již bylo zmíněno, zřejmě nejznámějším českým autorem, zabývajícím se problémem leváctví je Miloš Sovák, profesor UK a zakladatel československé logopedie. Mezi jeho nejznámější publikace, které jsou také stěžejní pro tuto práci, můžeme uvést následující:

Výchova leváků v rodině, Aktuální problémy speciální pedagogiky (Sovák, 1958) je první publikací v tehdejší Československu směřovanou k veřejnosti. Je určena zejména rodičům leváků, kteří mohou výchovu svých dětí nejvíce ovlivňovat.

Výchovné problémy leváctví (Sovák, 1960) jsou zaměřeny spíše na učitele základních a mateřských škol. Tato publikace se již opírá o výzkumy uveřejněné v zahraniční literatuře. Uvádí také teorie o vzniku leváctví a vymezuje základní typologii laterality.

Další knihou Miloše Sováka je **Logopedie předškolního věku** (Sovák, 1984), kde jsou taktéž kapitoly věnované leváctví, výchově levorukých dětí a způsobům vedení dítě leváka v útlém věku.

Lateralita jako pedagogický problém (Sovák, 1962) je další publikací Miloše Sováka na téma laterality a leváctví.

Dalším významným českým autorem, zabývajícím se problémem leváctví je František Synek. Velice dobře uchopitelná je jeho publikace s názvem **Záhady levorukosti** (Synek, 1991), která je dobrým zdrojem informací týkajících se zejména historií leváctví. Autor se zde také zabývá problematikou leváctví a důsledky převádění dětí na používání pravé ruky.

Metodikou levorukého psaní, kreslení a malování, se zabývá kniha **Nechte leváky drápat** (Vodička, 2008). Kniha je určena rodičům a učitelům pro překonání počátečních problémů psaní leváka. Objasňuje podstatu levorukého psaní a popisuje nejvýhodnější způsob levorukého psaní.

Velmi dobrým zdrojem informací o historii leváctví je kniha **Záhada leváctví a praváctví** (Drnková, Syllabová, 1991). Tato publikace patří mezi populárně-naučné a podává velmi zajímavý a ucelený výklad leváctví a praváctví.

Pro účely této práce jsou taktéž velmi dobře využitelné publikace týkající se logopedie a poruch učení.

Poruchy učení (Zelinková, 2003) je knihou zabývajícím se specifickými poruchami školních dovedností a zahrnuje také kapitolu laterality, dominance a leváctví.

Logopedická prevence (Kutálková, 2005) je zajímavou publikací, týkající se zejména problematikou dětské řeči. Tato kniha je zajímavá zejména podrobnými metodickými radami a příklady z praxe k předcházení problémů s řečí tak, aby se řeč u dětí vyvíjela zcela přirozeně a dosáhla co nejlepší úrovně.

Nepostradatelnou publikací pro všechny pedagogy se stal **Pedagogický slovník** (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Jedná se o knihu, která se zabývá vývojem pedagogiky, pedagogické psychologie, školské politiky, státní správy a samosprávy.

Kniha nebo, dle některých textologů, sbírka textů **LAO-C: O tao a ctnosti** (překl. Krebsova, 2003) se považuje za základní knihu taoismu. Někteří připisují její autorství mistru Lao-c, ale jsou také názory, že kniha má dva autory. Kniha obsahuje 81 textů a je rozdělena na dvě části. První část se zabývá metafyzikou, ontologií a světatvorbou. Druhá část je zaměřena na politické téma.

Dobře využitelný je také **Defektologický slovník** od Edelsbergera, Kabeleho, Ludvika, Martinovské, Predmerského, Vaňouse a Sováka (2000). Obsahuje základní věcná hesla z defektologie, speciální pedagogiky a dalších vědních oborů s pedagogikou souvisejících.

Velice čtivou a zajímavou publikací je kniha **Leváci a jejich výchova** od Jane M. Healey (2002). Tato autorka je dětskou neuropsycholožkou zabývající se převážně leváctvím, dyslexií a speciálními poruchami osobnosti.

Kniha, která je psána z pohledu leváka je kniha **Vidím svět i z druhé strany** od Hermana Josefa Zoche (2006). Autor nabízí ve své knize pohled do dějin levorukosti. Touto knihou chce sám autor pomoci rozpoznat a podporovat mimořádné nadání a vlohy leváků.

Odlišné dítě od Jany Drtilové a Františka Koukolíka (1994) je souhrnem světové vývojové psychologie a neuropsychologie posledních patnácti let spolu s rozsáhlými klinickými zkušenostmi obou autorů.

Speciální pedagogika od Josefa Slowíka (2007) je určena především jako učební texty pro studenty pedagogických a filozofických fakult. Je zaměřena na jednotlivé typy vad a postižení u dětí.

Kniha **Speciálně pedagogická diagnostika** (Rádlová a kol., 2004) se zabývá diagnostickými metodami ve speciální pedagogice, a to dle zaměření – školní zralost, rozumové schopnosti, komunikační schopnosti aj. Obsahuje také kapitoly týkající se laterality.

Logopedické poradenství (Peutelschmiedová, 2009) je taktéž publikací obsahující přehledné informace nejen o lateralitě, ale také o aktuálním stavu poradenství v oblasti lidské komunikace.

Slavní leváci v dějinách lidstva od Eda Wrighta (2008) patří mezi populárně-naučné publikace o slavných levácích – levorukých státnících, vojácích, vládcích a dobyvatelích, umělcích, sportovcích a malířích, kteří se nesmazatelně zapsali do dějin lidstva.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Leváci jsou již dlouhou dobu předmětem zkoumání speciální pedagogiky. Cílem speciální pedagogiky je snaha léčit choroby, napravovat vady či poruchy. Druhem léčby může být však také vzdělávání a úspěšné začleňování do společnosti. Vzhledem k tomu, že leváctví již není v dnešní době problémem tělesným, ale spíše sociálním, souvisí leváctví úzce také se sociální pedagogikou, která se zabývá výchovným působením na sociálně znevýhodněné skupiny mládeže, ale i dospělých. Můžeme tedy říci, že problémy způsobené leváctvím a výchovou leváků, spadají taktéž do problémů, které řeší sociální pedagogika.

Sociální pedagogika jako vědní disciplína se zabývá širokým okruhem problémů. Podle pedagogického slovníku je sociální pedagogika aplikovaným odvětvím pedagogiky, „*jež se zabývá širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikovou a sociálně znevýhodněnou skupinu mládeže a dospělých.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 217). Vztah leváctví k oboru sociální pedagogiky je tedy více než zřejmý.

1.3 Vymezení základních pojmů

Tato podkapitola slouží jako uvedení do problematiky laterality a leváctví jako takového a je zaměřena na objasnění základních pojmů tohoto tématu. Výčtem a popisem základních pojmů provedeme ukotvení do problematiky leváctví a laterality.

Ambidexter je dle Defektologického slovníku člověk, který je stejně obratný na obě ruce (Edelsberger a kol., 2000, s. 27). Ambidexter je člověk s nevyhraněnou laterality. (Slowík, 2007, s. 27)

Dominance nebo také funkční specializace, znamená převaha jedné z mozkových polokoulí nad druhou. (Zelinková, 2003, s. 141)

Fenotyp je soubor všech vnějších znaků a vlastností jedince, které se vyvíjí na základě vzájemného působení vrozených vloh a zevního prostředí. (Edelsberger a kol., 2000, s. 100). Zelinková uvádí fenotypem projev laterality navenek. (2003, s. 139)

Genotyp je označení pro původní vrozený typ dominance v orgánech (Rádlová a kol., 2004, s. 57) nebo také dle Defektologického slovníku soubor všech dědičných faktorů získaných od rodičů, které jsou uloženy v chromozomech. (Edelsberger a kol., 2000, s. 108)

Lateralita je dle Sováka (1980, s. 108) vlastnost jedné z mozkových polokoulí řídit vývoje nejvyšší výkony člověka a je projekcí asymetrické činnosti mozkových hemisfér.

Znamená tedy nadřazenost jedné mozkové poloviny nad druhou. Zelinková uvádí (2003, s. 139), že lateralita je přednostní užívání jednoho z párových nebo smyslových orgánů.

Leváctví je přirozeným projevem laterality u člověka, stejně tak jako praváctví. (Sovák, 1985, s. 8)

2 LATERALITA

„Jsme zdánlivě slepí pro neobvyklé věci, které se zdají nepravděpodobné, ale právě takové věci jsou nejbohatším zdrojem velkých objevů.“

H. Selye

Co znamená pojem lateralita? Jak souvisí lateralita s leváctvím? Proč jsou někteří lidé leváci? Na ty to otázky si odpovíme v následující kapitole.

Definice lateralit se mění společně s novými vědeckými objevy. V domácí i zahraniční literatuře se setkáváme s různými termíny, které se k lateralitě vztahují.

Ve formulaci z roku 1962 popisuje Miloš Sovák (1962, s. 10) leváctví jako vývojovou (nikoli patologickou) úchylku v organismu od jeho střední roviny, a to ve smyslu nadřazenosti jedné strany proti druhé.

Lateralita (z latinského *lateralis* – ležící na straně boční) se rozumí jako asymetrie hybných párových orgánů (noha, ruka), senzorických (ucho, oko) nebo popř. senzitivních. Párový orgán, který je řízen z dominantní hemisféry, je vedoucím orgánem, zatímco druhý orgán (homologní) má funkci pomocnou. (Edelsberger a kol., 2000, s. 174)

*Lateralita (z latinského *latus* – bok, strana) je název pro odchylky v souměrnosti párových orgánů. Lateralita znamená také nadřazenost jedné strany oproti druhé. (Sovák, 1985, s. 7)*

Podle Drnkové a Syllabové znamená pojem lateralita praváctví a leváctví vůbec, v nejširším slova smyslu pravou a levou stranu. (Drnková, Syllabová, 1991, s. 12)

Rozumíme jí přednostní užívání jednoho z párových orgánů pohybového nebo smyslového ústrojí. (Zelinková, 2000, s. 139)

Ve Dvořákově Logopedickém slovníku (1997, s. 109) je lateralita popsána jako asymetrie organismu podle jeho střední roviny.

Dle výše uvedených vymezení lateralit můžeme tedy konstatovat, že leváctví je projevem lateralit, to znamená převahy jednoho z párových orgánů stejně tak jako praváctví a není zlovykem. Zároveň lze pozorovat, jak se v průběhu let měnilo chápání lateralit, neboť jsme zde seřadili jednotlivá vymezení tohoto pojmu od nejstaršího po nejnovější.

2.1 Lateralita a dominance

Lateralita je odrazem dominance. Dominance je vlastnost jedné z mozkových polokoulí řídit vývojově nejvyšší výkony člověka a je podložena i odpovídající zdatností nervové tkáň. Lateralita je projekcí asymetrické činnosti mozkových hemisfér, její projevy ve výkonnosti motorické a smyslové jsou závislé též na podmínkách společenských a výchovných. (Sovák, 1980, s. 108)

Dominance tedy znamená nadřazenost jedné mozkové poloviny nad druhou. Dříve převažoval obecný názor, že leváci mají pro všechny činnosti dominantní pravou hemisféru a praváci levou. Tento názor je však již dávno překonán. J. Walda již v šedesátých letech zjistil, že téměř 100 % praváků a 60 – 70 % leváků má pro řeč dominantní hemisféru levou. Stejně tak další funkce mají nadřazenu jednu z hemisfér. Mezi oběma hemisférami existují výrazné rozdíly, ačkoli jsou od sebe vzájemně neoddělitelné. Existenci vnitřní asymetrie mozku, tedy specializaci hemisfér, prokázal v roce 1968 neurofyziolog R. W. Sperry. Jeho závěry však tehdy vzbudily rozporné reakce. I přesto získal Sperry Nobelovu cenu. Jeho výzkumy vzbudily velký zájem o zkoumání potenciálu pravé mozkové hemisféry. Levou hemisféru označil Sperry za centrum myšlení a pravou jako oblast emocí a kreativity. (Zelinková, 2003, s. 141)

Funkční nesouměrnost párového orgánu je chápána tak, že u jednoho se předpokládá vedoucí a dominantní postavení, proto někteří autoři, zabývající se lateralitou, používají pojem laterální dominance.

Laterální dominance znamená přednostní užívání a lepší výkon jedné strany těla ve srovnání s druhou. Lidé mají tendenci být pravorucí nebo levorucí, pravoocí nebo levoocí, pravonozí nebo levonozí. I když existuje obecná tendence být shodně dominantní levák nebo pravák, vyskytuje se mnoho různých druhů a stupňů dominance. (Harris test of lateral dominance 1958, in Drnková, Syllabová, 1991, s. 12)

Někteří badatelé v posledních letech doporučují, aby se termínu dominance nepoužívalo. *Může vzbuzovat představu o podřízenosti nebo méněcennosti druhé mozkové polokoule nebo druhého párového orgánu.* (Drnková, Syllabová, 1991, s. 12)

Jako jeden z prvních se proti pojmu dominance vyslovil sovětský neurochirurg A. R. Luri-ja. Pro vztah mozkových hemisfér začal používat spíše pojmu “dělba práce v řízení různých

ných činností“ či “nesouměrná úloha v určitých funkcích mozku.“ (Drnková, Syllabová, 1991, s. 32)

Typy laterality

Podle dosavadních výzkumů rozlišujeme laterality genetickou a patologickou, dále tvarovou a funkční.

Genetickým tzv. genotypem nazýváme typ laterality daný vrozenou mozkovou dominancí (čili typ vrozený). Tento typ se však může vlivem prostředí měnit tzn., že důsledným přečvičováním se může laterality vrozeného typu přeměnit v typ zjevný. Výsledný fenotyp může být v souladu s typem vrozeným, nebo se od něho liší. Např. z genotypických leváků se stávají leváci fenotypičtí. Fenotyp je tedy výsledný typ laterality daný dominancí a vlivem prostředí. (Sovák, 1985, str. 18 a s. 21)

Patologické leváctví tvoří zvláštní skupinu. Podle některých autorů utrpěli leváci malé poškození mozku před porodem nebo během něj. Dvěma nejčastějšími důvody poškození mozku jsou krvácení (mrtvice) a anoxie (nedostatek kyslíku) během porodu. V případě opravdu silného poškození, může být dítě spastické (mozková obrna) nebo hemiplegické (paralizované) na pravé straně těla. V tomto případě zvládá mozek takovou situaci přesunem řečových a motorických dominancí na pravou stranu mozku. To znamená, že z dítěte bude levák, ačkoli to tak příroda původně nezamýšlela. (Haley, 2002, s. 39-40)

Počet tzv. genotypických leváků nejsme schopni nijak zjistit, neboť laterality se v průběhu dětství ustaluje. Později je tedy možné zjistit pouze pravorukou společností ovlivněný výsledek tzv. fenotyp. (Peutelschmiedová, 2009, s 94)

Za další vliv na leváctví je považováno také nitroděložní prostředí, a to především hladina testosteronu. Healey ve své knize (2002, s. 39) shrnuje výsledky výzkumu Dr. Paula Satze. Podla Satze skutečně někteří leváci utrpěli poškození mozku a levákem se stali kvůli určité patologické změně, která se v jejich mozku odehrála. Satz také jako první zavedl termín “patologické leváctví.“

Sovák uvádí (1985, s. 20), že prenatální poškození mozku bývá často příčinou snížených rozumových schopností či poruch u dětí, proto je mezi takto postiženými dětmi velké množství leváků. Zároveň ale upozorňuje, že leváctví není v žádném případě příčinou těchto poruch, nýbrž pouze jedním z příznaků poškození mozku.

Výsledek lateralizace horních končetin je patrný mezi 3. a 4. rokem věku dítěte, kdy je možno vysledovat typ preference do levé či pravé horní končetiny nebo případně nevyhraněnost tzv. ambidextrii. Tuto preferenci lze vysledovat v běžných činnostech, které dítě během dne vykonává (např. hra). (Rádlová a kol., 2004, s. 57)

Kromě výše uvedených typů laterality literatura uvádí ještě typ tzv. **překřížené laterality**. V těchto případech jde o osoby, které jsou pro některé činnosti praváky a pro některé leváky. Existuje mnoho typů překřížené laterality podle kombinací znaků dominance po předcích. Někdo může být pravákem na nohu, ale levákem na ruku apod. (Sovák, 1985, s. 18)

Zkřížená lateralita ovšem nespočívá pouze v preferenci užívání horních a dolních končetin, nýbrž také uší a očí. Zkříženou lateralitu tedy může mít osoba, která píše pravou rukou, ale pro pozorování dalekohledem využívá levé oko. *Ve skutečnosti má asi polovina všech leváků (dokonce i mnoho praváků) smíšené preference.* (Haley, 2002, s. 42)

Podstata laterality tedy nespočívá v odchylce některého z párových orgánů, ale je v přímém vztahu s funkcí příslušné oblasti mozku.

Tabulka 1 – Přehled rozložení funkcí mozkových hemisfér

Levá hemisféra	Pravá hemisféra
Řeč (slabiky, slova, věty)	přírodní zvuky
melodie	rytmus
konfigurace písmen	prostorové vztahy
analyticko-syntetizační činnost	emoce

Zdroj: (Slowik, 2007, s. 130)

Dle druhu převahy jednoho z párových orgánů nad druhým rozlišujeme lateralitu tvarovou a funkční.

Tvarovou lateralitou se rozumí rozdíl mezi párovými orgány co do síly, tvaru a velikosti – to znamená, že žádný člověk nemá ruce, nohy, uši ani oči naprosto stejné. Nesouměrnost polovin obličeje se vyskytují pravidelně. Naproti tomu **lateralita funkční** se týká rozdílů

ve výkonnosti těchto smyslových a hybných orgánů, zejména zraku a sluchu. (Sovák, 1985, s. 7). To znamená hybnost a obratnost.

Stupně laterality

V obecném slovníku platí, že lidé se dělí na praváky a leváky, ale ve skutečnosti nejsou lidé jenom pravorucí nebo levorucí, ale existuje také poměrně velká skupina lidí, kteří nesoú znaky smíšené.

Leváci mají zřejmě jinak nebo jinde uspořádány některá mozková centra, ale v dnešní době se zatím nedá přesně ukázat či zdokumentovat rozdíl mezi mozkiem praváka a leváka, vše je zatím pouze v rovině předpokladů. Platí, že pracuje-li ruka, pracuje zároveň i patřičné mozkové centrum. Předpokládáme, že vizuální, prostorové a intuitivní procesy jsou řízeny pravou polovinou mozku, zatímco levá hemisféra ovládá mluvení a logiku.

Lateralita souvisí se stupněm mozkových hemisfér na určité funkce nebo procesy. (Zelinková, 2003, s. 139)

V dostupné literatuře lze najít velké množství zkoušek laterality a jejich kombinací, které byly sestaveny psychology a pedagogy.

V dnešní době se používá pěti tříd laterality:

- 1) Leváctví vyhraněné, výrazné leváctví.
- 2) Leváctví méně vyhraněné, mírné leváctví.
- 3) Nevyhraněná lateralita (tzv. ambidextria) – někdy také smíšená dominance.
- 4) Praváctví méně vyhraněné, mírné praváctví.
- 5) Praváctví vyhraněné, výrazné praváctví. (Drnková, Syllabová, 1991, s. 13)

Zelinková ve své knize Poruchy učení (2003, s. 139) popisuje třídy laterality následovně: *Leváctví a praváctví nejsou dva protipóly, ale kontinuum, které směřuje od vyhraněného praváctví na jedné straně přes nižší stupeň vyhraněnosti k ambidextrii (tj. obourukosti) a dále pokračuje přes méně vyhraněné leváctví až k leváctví výraznému.* Upřednostnění jedné ruky má zásadní vztah ke stranovým nesouměrnostem mozku. U praváků naslouchání řeči aktivuje levou hemisféru, u leváků však stejný podnět aktivuje obě hemisféry.

Dle Sováka (1985, s. 20) se stupeň laterality projevuje nejvýrazněji ve výkonech horních končetin. Existují lidé s pravorukostí či levorukostí výrazně vyhraněnou, ale také ti, u nichž je lateralita sotva naznačena.

Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že rozdíl mezi vedoucím a párovým orgánem může být patrný na první pohled anebo také naprosto neznatelný. V populaci se vyskytují lidé, kteří mají obě ruce stejně obratné. Tito lidé jsou označováni jako ambidextři.

Ambidexter (z lat. Ambo – oba, dexter – pravý) – člověk, který má obě ruce pravé, tzn., že je zhruba stejně obratný na obě horní končetiny. U dospělých je ambidextrie považována spíše za potlačenou a přeúčovanou levorukost a procvičovanou pravorukost. Takže ruka původně nevedoucí (pravá) se dostala na úroveň obratnosti ruky původně vedoucí (levé). (Edelsberger a kol., 2000, s. 27)

Také ambidextři si během života většinou zvolí jednu ruku za vedoucí. Vlivem pravoruké společnosti, kde je převážná většina nástrojů určena pro pravoruké jedince, je to většinou ruka pravá.

Většina odborníků je toho názoru, že ambidextři jsou vlastně vrození leváci, s mimořádnými pohybovými schopnostmi, kteří si uhájili vedoucí postavení levé ruky, ale navíc byli schopni, se vše naučit také rukou pravou, aby vyhověli a přizpůsobili se pravorukému prostředí. (Synek, 1991, s. 94)

Dle Jane M. Healey (2002, s. 39) však můžeme za ambidextry považovat jen velmi malé procento populace (1%).

2.2 Lateralita a řeč

Řeč je jedním z největších nástrojů myšlení a vzdělávání a je řízena mozkiem. V běžném pojetí je řeč výsadou člověka. V dnešní době je již známo, že řeč je ovlivněna příslušnými mozkovými centrály. Ústředí řeči je tedy uloženo v jedné z mozkových polokoulí, a to v té, která ovládá vedoucí ruku.

Výzkumy Japonky Kimurové prokázaly, že řečové podněty jsou přednostně zpracovávány levou mozkovou hemisférou prostřednictvím pravého ucha. Naopak podněty neřečové, tedy hudební aj., procházejí levým uchem do hemisféry pravé. Dobrý vývoj řeči předpokládá tedy její soustředěné zakotvení v jedné hemisféře, a to obvykle levé. (Synek, 1991, s.138)

V případě pravorukého jedince, je řeč ovládána levou mozkovou polokoulí, zdálo by se tedy logické konstatovat, že u leváka je to naopak mozkovou polokoulí pravou. U leváka však nemusí být stabilita pravé mozkové hemisféry stabilní a pevná. Může být také rozkolísaná nebo zcela převedena na druhou stranu vlivem biologických, ale i společenských

činitelů (přecvičování leváků v době nezralého centrálního nervového systému). Podle nových zjištění je dominance pro obratnost ruky a pro řeč u leváků rozložena buď v pravé, nebo v levé mozkové polokouli, anebo je rozložena oboustranně. (Sovák, 1985, s. 12)

V dětství mají obě mozkové hemisféry mnoho společného. Rozhodnutí, ve které mozkové polokouli bude řeč umístěna a upevňována, je zejména v prvních dvou letech života podněcováno a usměrňováno výchovnými vlivy a prostředím. (Synek, 1991, s. 139)

Dle klinických zkušeností a pokusů je dokázáno, že u většiny lidí jsou vázány řečové funkce na levou mozkovou polovinu, tedy vnímat a vyjadřovat řeč, dále také dlouhodobá paměť slovní oblasti a schopnost početních úkonů. Pravá mozková polovina zpracovává prostorovou orientaci, vnímání, emoce, hudební schopnosti a pozornost. (Drtilová, Koukolík, 1994, s. 20)

Kanadská psycholožka Dorean Kimurová, která studovala pohyby lidí při řeči konstatovala, že je-li řeč ovládána z pravé mozkové polokoule, dělá více doprovodných pohybů (gestikulace) při řeči levá ruka a naopak. Jedna ruka tedy bývá vždy aktivnější. Z gestikulace člověka tedy můžeme snadno poznat, zda se jedná o praváka či leváka. (Drnková, Syllabová, 1983, s. 40)

Sovák uvádí (1985, s. 41), že u leváka je řeč snadno zranitelná a křehčí, a to vlivem srážky s pravorukým prostředím. Znamená to, že mezi leváky se vyskytuje více jedinců s poruchami řeči, a to asi 22%. Mezi praváky je to asi pouze 7%.

Podle některých autorů zabývajících se leváctvím, je mezi koktavými dětmi kolem 60% zjevných leváků. Naopak někteří autoři vztah koktavosti a leváctví popírají. Rozdílné názory mají svůj původ v rozdílnosti vyšetřovacích metod a v chápání leváctví vůbec. Zajímavé je však zjištění, že pokud byly děti z léčebných důvodů nuceny používat místo pravé ruky ruku levou, začaly koktat. Pokud mohly opět začít používat ruku pravou, koktavost vymizela. Existuje tedy vztah mezi poruchami řeči a leváctvím. (Sovák, 1985, s. 42)

Závěrem této podkapitoly můžeme tedy konstatovat, že v populaci se vyskytuje více leváků s poruchami řeči než praváků. Je to způsobeno tím, že levorukost byla v průběhu výchovy potlačována. To samozřejmě neznamená, že poruchy řeči se vyskytují u všech přeučovaných leváků, velká část přeučovaných leváků netrpí žádnou z poruch.

2.3 Lateralita a její vliv na vývoj osobnosti

Již od dvacátých let minulého století bylo jasné, že nešetrné zásahy do levorukosti dětí mohou způsobit vážné zdravotní a psychické obtíže a v konečném důsledku také ztížené společenské uplatnění těchto dětí. Každé dítě, u něhož se projeví tendence k leváctví, potřebuje zvýšenou pozornost jak ze strany rodičů, tak i učitelů.

Sovák uvádí (1985, s. 25), že lateralita je vyšším vývojovým znakem specificky lidským a projevuje se v činnostech člověka, zejména v obratnosti ruky a ve schopnosti řeči. Zásadním problémem je to, že dnešní člověk se rodí do prostředí preferujícího pravou stranu. S rozvojem obratnosti se u člověka rozvíjí také řeč a na základě řeči se vytváří schopnost myšlení. Vývoj řeči souvisí také s vývojem motoriky vedoucí ruky, schopností abstraktního myšlení a také s formováním morálky člověka.

Vzhledem k tomu, že žijeme v pravoruké společnosti, je z hlediska vývoje nejhodnější, pokud se člověk narodí jako pravák, a to i přes to, že levák je z vývojového hlediska stejně hodnotným typem člověka. V případě praváka je již od malička přirozeně rozvíjena vedoucí ruka, neboť jsou mu do ní vkládány hračky, pastelky apod. Tím se rozvíjí i řeč. Proto se u praváka řeč a motorika vyvíjí za těchto výhodnějších podmínek.

Věk, ve kterém děti začínají ukazovat své laterální preference se velmi liší, ale první jasné náznaky se objevují mezi jedním rokem a pěti lety. Stranové preference se začínají projevovat mnohem dříve u děvčat, a to až o dva roky dříve než u chlapců. Děti reagují na podněty a snaží se napodobovat rodiče a sourozence. Pokud jsou tedy nuceny držet láhev v určité ruce, bojují s svým přirozeným instinktem. To může vést k neobratnosti a frustraci. (Healey, 2002, s. 29)

V případě leváka záleží na tom, jak na něho pravoruká společnost působí. Často se dostává do konfliktu s pravorukým prostředím, kdy je používání pravé ruky nuceno bezděčně a přirozeně (například obyčejné podání ruky). Pokud je ale vyvíjen nátlak na používání pravé ruky, mohou nastat vážné poruchy a změny v řeči a v motorice.

Dle Sováka (1985, s. 26) má levák v prostředí pravoruké společnosti tři možnosti: buď ho využije k růstu vlastní osobnosti, přizpůsobí se mu anebo mu podlehne.

3 LEVÁCTVÍ

„Duše je tedy jako ruka, neboť jako ruka je nástrojem nástrojů, tak je rozum tvarem tvarů a smysl je tvarem toho, co je přístupno vnímání.“

ARISTOTELES

V této kapitole se pokusíme o vysvětlení přijetí leváctví v konkrétních historických souvislostech, dobové společenské vztahy a podmínky, v nichž leváci ve společnosti žili.

Obecně platí, že levákem je ten, který vykonává levou rukou činnosti, které ostatní lidé dělají rukou pravou. Tedy, že leváctví je opakem praváctví. Slovem levák můžeme označit jistý pozorovatelný jev, za kterým se však skrývá mnohem více. Leváctví bylo ještě do nedávna považováno za tělesnou vadu a znak podřadnosti.

Levákem označujeme určitý „typ“ člověka, který má jiné vnímání než člověk pravoruký, protože jedná na základě jiných myšlenkových schémat než on, a proto se u něj také rozvíjí jiné charakterové znaky, chceme-li – zvláštnosti. (Zoche, 2006, s. 36)

Dalo by se říci, že leváci jsou již dnešní společností přijímáni prakticky stejně jako praváci. Stále se však jedná o menšinu, která nemá vždy zcela jednoduchý život. V některých zemích dosud dokonce přetrvává zášť vůči levákům. Ačkoliv již dneska víme, že leváctví není patologickým jevem, ale naopak jevem zcela fyziologickým a vývojově stejně hodnotným jako praváctví, jsou leváci v současné společnosti v nevýhodě. Už od raných školních let se musejí smířit s tím, že je příroda na pozadí pravoruké společnosti dost znevýhodnila.

Naše společnost je převážně pravoruká, a to se projevuje výrazným způsobem v řeči. Například pojmu **dexios** – pravý, nebo také příznivý, schopný, se užívalo již ve staré Řečtině. Pojem **dexia** – pravý, znamenal v téže jazyce také smlouva, slib, **dexiotés** – obratnost či zručnost. V latině se užívá pojmu **dextera** – pravice, také jako výraz pro slib, věrnost, obratnost a slova **dexter** – pravý, znamenalo také příznivý, vhodný, příhodný. Naproti tomu slovem levý vzbuzuje v mnoha jazycích záporné představy. Například latinské slovo **sinister** znamená také neobratný, zvrácený, špatný či škodlivý. V arabštině slovo levý – **šimál**, znamená v přeneseném smyslu slovo nešťastný. Angličtina má pro výrazy levoruký i neobratný stejný výraz, a to **Lefthanded**. (Drnková, Syllabová, 1991, s. 9)

V češtině se negativní hodnocení levé strany stále projevuje v expresivních spojeních slangového rázu jako např. je to na levačku (nedaří se to), bylo to úplně levý (bylo to nevhodné), zase nějaká levota (něco ošidného, pochybného), je levej jako šavle (je nešika). Takové hodnocení levé strany se odrazilo v běžných lidových označeních levé strany, jako něco nesprávného nebo horšího. V současné době tato slova náleží mezi výrazy expresivní, s pejorativním hodnocením. (Utěšený, 2011, online)

3.1 Historie leváctví

Podíváme-li se na leváctví v historických souvislostech, zjistíme, že ne v každé kultuře je leváctví považováno za něco nečistého. V některých kulturních oblastech je naopak pravidlem, že se levé ruce a levé straně přikládá větší důležitost než straně pravé. Například podle **čínských tradic** je levice spojována s principem jang (aktivní symbol života, světlý element) a pravice se symbolem jin (pasivní síla, smrt). V knize O Tao a ctnosti se píše:

„... Kdo se raduje ze zabíjení lidí, nikdy nebude s to uplatnit své cíle ve světě. Při příznivých událostech je přednost dáována levici. Při nešťastných událostech je přednost dáována pravici. Při bitvě má pobočník místo na levé straně, vrchní velitel na pravé straně. To znamená, že zaujímají místa jako při smutečním obřadu ...“ (LAO-C: O tao a ctnosti, překl. B. Krebsová, 1971, s. 80)

V **indické kultuře** je tradice, která přímo určuje činnosti vykonávané pravou a levou rukou podobně jako u některých afrických kmenů. Pravá ruka zde vládne zbraní, kdežto levá je určena např. k objímání ženy. (Drnková, Syllabová, 1991, s. 10)

Inkové uctívali leváky a kmen Zuni dokonce věřil, že levorukost přináší štěstí. **Budhismus** říká, že cesta k nirváně se dělí na dvě strany: levou „špatnou cestu“ a pravou „cestu k osvícení“. V Evropě byly ženy obžalované z čarodějnictví svlékány a prohlíženy. Pokud se našla nějaká mateřská znaménka na levé straně obviněné, byla žalovaná utvrzena z čarodějnictví a upálena. (Healey, 2002, s. 14)

V **arabských kulturách** je od nepaměti leváctví vážným problémem. V pouštních oblastech, kde nebyl dostatek vody, bylo nutné utřít se po velké potřebě rukou, a to levou. Proto je v těchto zemích považována levá ruka za nevhodnou k jakékoliv jiné činnosti, zejména k jídlu. U jídla musí být levá ruka schována. Dodnes se v mnoha arabských kulturách považuje ukázání levé ruky při jídle za prohřešek. **Inuité** (Eskymáci) věřili tomu, že leváci jsou čarodějové. Zajímavý je také výklad toho, proč se nosí snubní prsten na levé ruce. Dle

jednoho výkladu měl chránit **Římany** před zlem, které z levé ruky vyzařovalo, nebo podle druhého výkladu proto, že **Egyptané** považovali levou ruku sice za nešikovnou, zato ale blíže k srdci. (National-geographic, 2012, online)

A jedno kuriózní vysvětlení pravorukosti olomouckého neurologa a někdejšího ministra školství Jaromíra Hrbka: „*Když se v době ledové naši předci posouvali k jihu, sbírali od rána lesní plodiny. Jelikož jim při tom slunce svítilo od východu, tedy zleva, činili tak přednostně pravou rukou, neboť levou by si stínili...*“ (Höschl, 2006, online)

Jeskynní kresby a zkoumání zvířecích lebek, poškozených dávnými lovci ukazují, že část populace byla vždy levoruká. Dokonce i tehdejší poměr leváků a praváků přibližně odpovídá tomu dnešnímu. (Haley, 2002, s. 44)

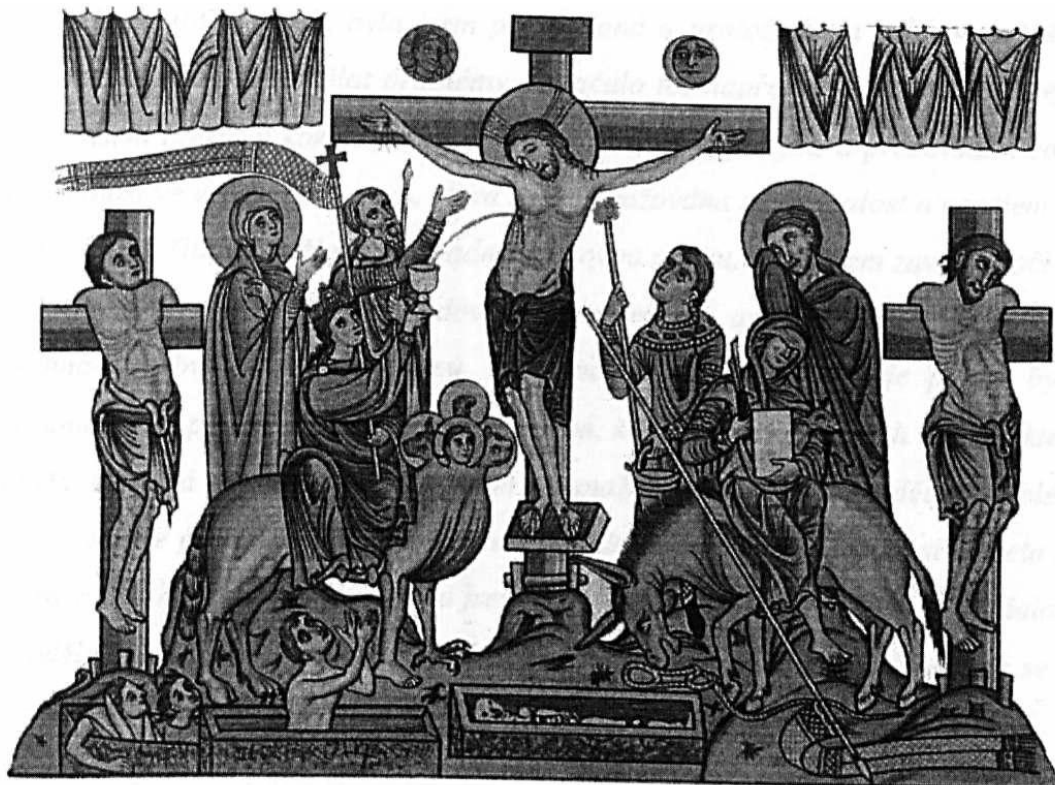
Již v hluboké historii najdeme vyjádření vztahu mezi rozumem a činností rukou. Ruce představovaly v mytologii sílu a moc. Boha slunce Apollóna, který byl rovněž bohem války, zobrazovali se čtyřma rukama. Řecký hrdina Héraklés zápasil s Geriónem, který byl vyobrazován dokonce se třemi páry rukou. Briarós byl v řecké mytologii jeden z padesátihlavých a storukých obrů, jehož matkou byla bohyně země Gaia. Anaxagoras řekl již v pátém stol. př. n. l. že „...*člověk je ze všech živočichů nejrozumnější, ježto má ruce*“. (Drnková, Syllabová, 1991, s. 38)

Jak je možné, že společnost je převážně pravoruká? Vysvětlením by mohla být následující fakta.

Doba bronzová, která nastala začátkem druhé tisíciletí před Kristem, souvisí s poptávkou po bronzu a počátkům válek. Právě ty stojí zřejmě za vývojem pravorukosti. Bojovníci logicky drželi štít v levé ruce, aby bylo chráněno srdce. Levou rukou tedy pohybovali méně než rukou pravou. Práva ruka měla za úkol ovládat oštěp či jinou zbraň. Jiný názor vyjádřil William H. Calvin, který tvrdí, že o vývoj pravorukosti se zasloužily ženy. Ženy si dle Calvina přidržovaly při práci dítě v levé ruce u srdce, která má na dítě uklidňující účinek. Pravou rukou tedy vykonávaly práce, a tak se ruka pravá vyvinula v ruku pracovní. (Zoche, 2006, s. 17)

Mezi první dochované zprávy o levorukých bojovnících najdeme v Knize soudců izraelských a v Bibli. Například ve zprávě o Ahodovi – synu Gera Benjaminského, kde je uvedeno: „...*tento muž, rukou pravou nevládnoucí, donesl s družinou dar králi moabskému... přitom ukryl oboustranně nabroušený meč pod šaty na pravé straně těla. Propustil svou družinu a řekl králi, že má pro něho tajnou zprávu. Král tedy poslal pryč všechny své slu-*

žebníky. Když zůstali sami dva, Ahod bleskurychle levou rukou vytáhl meč a krále probodl.“ Křesťanství zaujalo k levorukosti odmítavé stanovisko. Pravostrannost byla spojována s vidinou ráje až blaženosti, kdežto levostrannost se zatracením a peklem. Až ve dvacátém století se objevily pochybnosti o tom, že pravoruká kultura je oprávněna regulovat či řídit osoby vrozeně levoruké. (Synek, 1991, s. 15)

Obrázek 1 – Dobro a zlo v křesťanském pojetí.

Zdroj: (Sattler, 2004, s. 120)

Dobro je znázorněno na straně pravé, kdežto zlo na straně levé.

V České republice bylo oficiálně leváctví uznáno jako zcela běžný jev dne 10. 2. 1967, a to ministerským věstníkem (příloha P II), který oficiálně oznámil konec přeučování leváků na praváky. Pedagogové byli tímto věstníkem vyzváni, aby cíleně podporovali přednostní používání levé ruky u leváků. Toto rozhodnutí posunulo naši společnost mezi civilizované země.

Výskyt levorukosti

Četností výskytu leváctví se vědci zabývají již od 19. století a stále ještě nedokáží odpovědět na to, jak je to doopravdy s výskytem leváctví.

Obecně se uvádí, že výskyt leváků v anglosaských zemích je 10%. Záleží ale také na věku zkoumaných osob. Uvádí se, že mezi malými dětmi je značně vyšší výskyt funkční levostrannosti než mezi školáky a dospělými. (Synek, 1991, s. 55)

Dle Healey (2002, s. 20) je mezi mladými lidmi asi dvojnásobek leváků než mezi lidmi staršími. Může to být způsobeno současným liberálnějším postojem k levákům než tomu bylo dříve. Uvádí se, že levorukost se častěji vyskytuje mezi dvojčaty a dětmi s nízkou porodní váhou.

Statistiky ukazují, že u americké a britské populace je leváků až 15%. U lidí hispánského a asijského původu je to asi pouze 9%. Údaje z Afriky a Indie nejsou k dispozici vzhledem k pozůstatku předsudků k leváctví). (Healey, 2002, s. 19)

Na otázku, zda je mezi leváky více mužů nebo žen nelze ani v dnešní době odpovědět neboť nejsou známa přesná čísla a dosud nebylo provedeno žádné sčítání leváků.

Zoche uvádí (2006, s. 61-62), že neexistuje žádný rozdíl v podílech leváků mezi pohlavími. Existují však studie, které uvádí, že mezi muži je o jedno až pět procent více leváků než mezi ženami. Dle těchto studií muži vykazují silnější lateralizaci při úkolech souvisejících s řečí a u prostorových úkolů, zatímco ženy jsou v těchto úkolech zastoupeny spíše bilaterálně.

V dnešní době se hovoří o tom, že leváctví se v rodinách pravděpodobně dědí. Britská psycholožka Marian Annetová provedla studii o spojení laterální preference s genetikou. Zjistila, že 45% dětí narozených dvěma levákům je také levorukých. V rodinách, kde je matka levoruká, je pravděpodobnost, že dítě bude také levoruké, přibližně 25%. Tam, kde je levoruký pouze otec, se rodí přibližně 20% levorukých dětí. (Healey, 2002, s. 20)

Američan D. C. Rife provedl v 50. letech min. století výzkum dědičnosti leváctví. Zjistil, že v rodinách, kde byli levorucí oba rodiče, se levorukost u dětí vyskytovala jen z 50 %. V rodinách, ve kterých byl levoruký jen jeden rodič, bylo mezi dětmi pouze 17% leváků. V rodinách, kde nebyl levoruký ani jeden z rodičů, bylo 6% levorukých dětí. (Synek, 1991, s. 58-59)

Healey ve své knize (2002, s. 20) hovoří o tzv. teorii genetické preference rukou, kterou vymyslela Marian Annetová. Tato teorie vychází z úvahy, že pouze 50% všech levorukých dětí má levoruké oba rodiče. Ve skutečnosti je to však pouze 45%, jak prokázal její výzkum. Tento fakt vysvětluje Annetová tak, že dosud existují kulturní předsudky a tlaky směrem k pravorukosti. To znamená, že pokud se dítě k levorukosti přiklání jen slabě, rodiče mají tendence formovat z něj spíše praváka.

Jedna ze studií byla nedávno publikována v časopise *Heredity* (Dědičnost). I když nebyl nalezen genetický vliv na leváctví, výzkumníci se domnívají, že leváctví není jen výsledkem výběru nebo učení. Proto je stále pravděpodobné, že genetické faktory hrají alespoň malou roli při určování leváctví a je pravděpodobné, že se na něm podílí mnoho genů, každý s malým účinkem. (Anythingleft-handed, 2013, online)¹

Lidové noviny uveřejnily dne 3. 10. 2013 nejnovější studii týmu genetiků u University of Oxford a University of St. Andrews. Genetici z těchto univerzit, Caleb Webber a Silvie Paracchiniová, se rozhodli prověřit dědičnou informaci leváctví u více než 2600 lidí. Z těchto lidí byli vyloučeni dyslektici, neboť u těch bylo zjištěno, že mutace jednoho genu pro asymetrii těla označovaného jako PSCK6 je mnohem častější u praváků postižených dyslexií. Výsledky jejich studie odhalily, že levorukost a pravorukost jsou určovány určitou skupinou genů, které se podílí na asymetrickém uspořádání lidského těla. Podle jejich spolupracovníka Williama Brandlera je dominance jedné ruky výsledkem souhry mnoha genů a také změn, kterými tyto geny prošly. Některé geny nás nutí k praváctví, jiné jsou určitými změnami přetvořeny na vlohy k leváctví. (Peter, 2013, online)

I přes tyto výzkumy je stále je mnoho nevysvětleného, co se leváctví týče. Například podle teorií Johanna Gregora Mendela by měli mít levorucí rodiče děti převážně také levoruké.

Synek uvádí (1991, s. 54), že základní nedostatkem zkoumání leváctví je výběr poměrně malých skupin s určitými smyslovými či tělesnými zvláštnostmi. Mezi další (nedostatky zahrnuje také výběr zkoušek, omezení zkoušek nebo použití jen jednoho testu aj.).

---

¹ *The study was published recently in the journal Heredity. Even though they didn't find a strong genetic influence on handedness, the researchers noted that it is widely believed that handedness is not just the result of choice or learning. Therefore, it is still likely that genetic factors play at least a minor role in determining handedness and the probability is that there are many genes, all with small effect (Anythingleft-handed, 2013, online).*

Z výše uvedených studií vyplývá, že leváctví je částečně podmíněno geneticky. Bohužel testovací metody nejsou dokonalé a existuje spousta různých měřítek a není tedy možné dojít k závěrům, do jaké míry vděčíme za leváctví genetice.

3.2 Výchova leváka

„Vše necht' plyne přirozeně a bez násilí.“

Jan Ámos Komenský

Výchova leváka se vesměs neodlišuje od výchovy praváka, pouze je potřeba v určitých oblastech zvolit jiný přístup.

Jakým způsobem se bude levák vyvíjet, o tom rozhoduje z velké části výchova. Sovák uvádí několik postojů, které mohou rodiče leváka k výchově zaujmout:

1. Budou jeho levorukost rozvíjet a podporovat.
2. Levorukost dítěte ponechají bez povšimnutí.
3. Budou se snažit dítě přeučit na praváka. (Sovák, 1985, s. 26)

Levák cíleně vychovávaný

Dnes již víme, že přeučování leváka na pravou ruku, může způsobit levákovi značné obtíže. Tak jako výchova pravorukého dítěte, i výchova leváka začíná v rodině. Je proto nutné vysvětlit malému levákovi, že leváctví je normální, a že někteří lidé užívají spíše levé ruky. Leváci si své leváctví většinou plně uvědomí až na základní škole. Hlavní zásadou výchovy levorukého dítěte je možnost používat přednostně levou ruku. Tato zásada musí být respektována ve všech etapách motorického vývoje. Správná výchova leváka začíná psychologickou přípravou pro školu doma a dále správným vedením do školy při zápisu. (Sovák, 1980, s. 114)

Nesmírně cenná jsou pozorování učitelů a rodičů. Nejdůležitější je však nezapomínat na to, že děti vyrůstají a vyvíjejí se rozdílným tempem a menší problémy se často ve školním prostředí vyřeší samy od sebe. (Healey, 2002, s. 51)

Důležité je tedy respektovat vlastnosti dítěte a rodiče i učitelé by měli dítě nabádat k tomu, aby užívalo své dominantní ruky. Teprve v období, kdy jsou pevně zakotveny základy řeči, rozumového vývoje a dalšího vývoje osobnosti, začíná si levák zcela přirozeně sám přidá-

vat i pravou ruku na některé výkony. Tento proces probíhá zcela přirozeně a spontánně. U někoho k tomuto procesu dochází dříve, u jiného až v dospělosti. Sovák uvádí (1985, s. 76), že do tohoto procesu není dobré jakkoli zasahovat. Každé umělé zásahy jsou v tomto případě spíše ke škodě než k užítku.

Je nutné vzít v úvahu také to, že požadavky pravorukého prostředí mohou u levorukého dítěte vyvolat různé konfliktní situace. Levák je nucen neustálým kontaktem s pravorukým prostředím používat také ruku pravou, čímž si nenásilně procvičuje také ruku pomocnou. Správně vychovávaný levák, jehož levorukost je výchovou podporována má možnost, aby svou zdatností vycvičenou ve srážkách s pravorukým prostředím praváka dokonce předčil (Sovák, 1985, s. 27)

Již J. J. Rousseu ve své knize Emil aneb O výchově uvádí, že potlačováním leváctví mohou nastat ve vývoji sociální i psychické problémy, proto mají rodiče a vychovatelé upustit od nepřirozených nátlaků na používání pravé ruky. (Soukup, Balcerová, 2011, online)

Nejlépe je tedy u dítěte předškolního věku podporovat aktivitu jeho vrozeně vedoucí levé ruky, podporujeme tím rozvoj nejen jeho řeči, ale také i jeho nejvyšších hodnot. (Sovák, 1984, s. 205)

Levák výchovně nepodporovaný

Sovák nazývá (1985, s. 28) tento typ leváka jako tzv. **tolerovaný**. Není sice nijak násilně přeučován, ale zároveň není také nijak výchovně veden k tomu, aby svou lateralitu úspěšně rozvíjel. Tento typ leváka je vystaven různým srážkám s pravorukým prostředím, aniž by se mu dostávalo výchovné podpory k překonání stresů.

Jak bylo již v předchozích kapitolách uvedeno, v souvislosti s činností vedoucí ruky se vyvíjí i řeč. Výše uvedené situace tedy mohou působit na řeč rušivě.

Tyto situace mohou oslabit např. řečové funkce tzn. např. málomluvnost, neobratnost ve vyjadřování aj. Zároveň, pokud je nucen k užívání pravé ruky, nedosáhne touto rukou nikdy stejné obratnosti, jako vedoucí rukou levou. (Sovák, 1985, s. 28)

Levák přecvičovaný

Úspěšné přeučování z levé na pravou ruku bylo dlouhá léta považováno za pedagogický úspěch a ještě v dnešní době, je např. v Rakousku poměrně značně rozšířeno. Podle Sováka (1985, s. 29) záleží na tom, v jakém stupni leváctví se s přeučováním začalo a jakým způsobem se konalo. Při přecvičování leváctví se vyžaduje především činnosti ruky pravé,

tzn., že mozková ústředí řeči se vytváří v levé mozkové polokouli. Jako řídicí orgán je tedy násilně vytvořena ta mozková polokoule, která je k tomu méně vhodná. Tyto vynucované aktivity vedou k tomu, že je pak výkon řeči méně hodnotný. S potlačením řeči se potlačuje také vše ostatní, co je na vývoj řeči vázáno – schopnost abstraktního myšlení, schopnost užívání symbolů a také rozvoj mravních hodnot.

Příčinami a následky potlačované levorukosti se budeme zabývat v jedné z následujících kapitol.

3.3 Levák a písmo

Psaní levou rukou není opakem psaní pravou rukou, jde o dvě zcela odlišné činnosti.

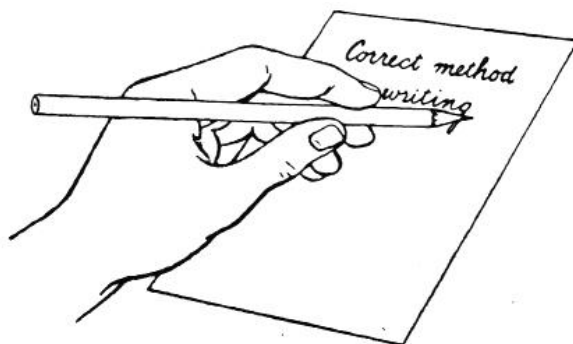
Jane M. Healey

Hlavní úskalí psaní leváků spočívá v tom, že písmo je uzpůsobeno pravákům. Píše se zleva doprava, což znamená, že levou rukou píšící dítě si napsaný text maže a nevidí na předlohu umístěnou vlevo. Dalším problémem je umístění oken ve třídě – jsou umístěny vlevo a tak si levoruké dítě při psaní stíní hřbetem ruky. Při nácviku psaní levorukých dětí je třeba individuální přístup učitele. Levoruké dítě může psát dvěma způsoby, a to **horním a dolním způsobem psaní**. Odborná literatura vesměs doporučuje psaní tzv. dolním způsobem psaní – tento zmíněný způsob leváctví doporučoval taky náš neznámější autor, věnující se leváctví, Miloš Sovák.

Historicky nejstarším vyobrazením dolního a horního způsobu psaní, je nákres M. M. Clarkové (Obr. č. 2 a obr. č. 3), ze kterého vycházel také zmíněný M. Sovák a jeho další pokračovatelé. (Vodička, 2008, s. 11)

Tzv. **drápovitý úchop** (Obr. č. 3) je nejvíce odsuzovanou metodou psaní. Jedná se o překlad anglického *crabslaw*, tedy krabí klepeto. Řada zahraničních odborníků používá raději výraz *overwriting* – horní psaní.

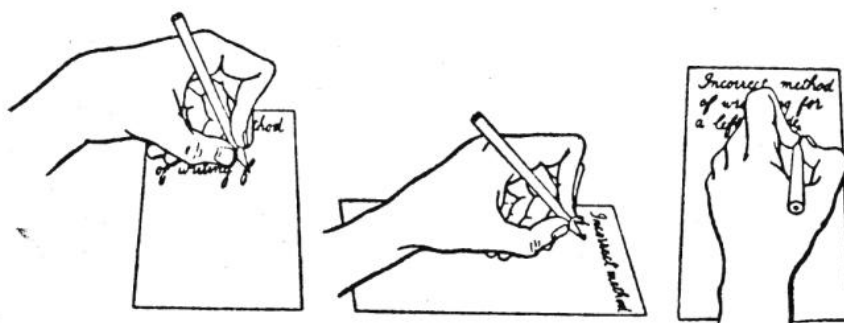
Názor na výhodnost dolního způsobu psaní se dočteme také na stránkách pedagogicko-psychologické poradny Zlínského kraje, která uvádí, že horní způsob psaní je velmi nevhodný, neboť je velmi namáhavý pro všechny svaly ruky až k rameni. (Pedagogicko-psychologická poradna, 2015, online)

Správná poloha papíru a správné držení náčiní při psaní levou rukou (Podle M. M. Clarka)

Obrázek 2 - Správná poloha papíru a správné držení náčiní dle M.M. Clarka.

Zdroj: (Sovák, 1985, s. 104)

Nesprávná poloha papíru a nesprávné držení náčiní při psaní levou rukou (Podle M. M. Clarka)

Obrázek 3 - Nesprávná poloha papíru a nesprávné držení náčiní dle M. M. Clarka.

Zdroj: (Sovák, 1985, s. 104)

Největším propagátorem tzv. **drápovitého úchopu** u nás je Ivo Vodička, který je učitelem na Střední pedagogické škole a také otcem dvou leváků a také sám levák. Ivo Vodička propracoval metodiku psaní leváků a provedl také výzkum toho, jak leváci skutečně píší. Podařilo se mu získat údaje pro srovnání počtu leváků píšících horním a dolním způsobem psaní (Obr. č. 4 – Ukázka z dotazníkového listu Přehled počtu leváků píšících levou rukou na vybraných základních a středních školách Ústeckého a Libereckého kraje).

Počet žáků píšících levou rukou horním a dolním psaním			
počet dotazovaných žáků na vybraných základních a středních školách v Ústeckém a Libereckém kraji	z toho leváci celkem		
		leváci píšící horním psaním	leváci píšící dolním psaním
3403	330	203	127
	9,7 %	61,51 %	38,49 %

Obrázek 4 - Ukázka z dotazníkového listu.

zdroj: (Vodička, 2008, str. 14)

Tyto výsledky výzkumu ukázaly, že převážná většina leváků píše horním úchopem. Dolní úchop je sice metodicky správný, ale pro leváky je velmi obtížný – tlak vede od středu těla ven křížem a dá více námahy – psací pomůcky se vzpírají. Zatímco horní způsob psaní je snazší a koordinovanější – lze jej koordinovat, je do něj vidět. (Vodička, 2008, str. 15)

Taktéž psaní na tabuli je pro leváka velmi těžká disciplína. Levák na rozdíl od praváka nemůže psát od středu svého těla – tedy motoricky výhodným pohybem, nehledě na to, že si písmo umazává hřbetem ruky.

Obrázek 5 - Ukázka psaní horním způsobem

Zdroj: (Vodička, 2008, str. 45)

V této kapitole byly nastíněny dva způsoby psaní leváků, a ačkoli dosud není jednoznačně stanoven ten jeden jediný správný způsob psaní leváka, je v obou případech nutný individuální zásah učitele. Učitel by měl být schopen ukázat dítěti, jak má natočit sešit a jak držet zápěstí, aby pro něj bylo psaní co nejsnazší.

3.4 Potlačování levorukosti

Ještě v sedmdesátých letech minulého století bylo přeučování leváků zcela běžné a dokonce bylo považováno za pedagogický úspěch. Ještě nyní je přeučování např. v Rakousku poměrně značně rozšířeno. Zoche uvádí, že tomu stále děje například ve Waldorfských školách. Tyto školy uvádí dva důvody pro přeučování leváků: Prvním je, že leváci mají problém s nástroji a stroji určenými pro praváky a druhým, že levorukost je inkarnačním problémem, který si člověk nese z minulého života jako důsledek nesprávného vývoje. (Zoche, 2006, s. 72)

Ať je to mu jakkoli, násilné přeučování leváků má vždy většinou negativní následky, kterými se budeme zabývat v této kapitole.

Dle Sováka (1985, s. 37) přispěla k šíření špatných názorů na leváctví věda, a to především omyl psychiatra a kriminalisty C. Lombrosa. Tento vědec, který se zabýval výzkumem zločinnosti, ve svém výzkumu uvedl, že mezi zločinci se vyskytuje víc leváků než v ostatní populaci. V důsledku tohoto výzkumu se začaly objevovat další zprávy o vlivu leváctví na různé patologické stavy.

Dnes již víme, že různé poruchy u dětí nejsou důsledkem leváctví samotného, ale spíše jako důsledek přecvičování. Proti přecvičování a tedy i proti potlačování přirozené laterality mluví i to, že se jedná vlastně o srážení osobnosti na nižší úroveň. (Sovák, 1985, s. 102)

Lékaři, psychologové i učitelé již dlouho brání tomuto násilnému přecvičování, proto je v Čechách přeučování leváků ve školách nepřípustné již od roku 1967 (příloha P II).

Následky potlačované levorukosti

Každý zásah do přirozené laterality osobnosti, tedy i přeučování, má odpovídající následky.

Sovák se ve své knize *Výchova leváků v rodině* zabývá především následky přecvičovaného leváctví u předškolní a školní mládeže. Na základě výzkumů, které provedl, vyčlenil určité poruchy, které jsou typické u přecvičovaných leváků.

Mezi ty nejčastější patří následující následující:

- 1) *Motorický neklid* – dítě zlobí, je neposedné apod.
- 2) *Změny v chování* – např. plačtivost, bázlivost nebo naopak agrese a neposlušnost
- 3) *Neurózy* – byly zjištěny až u jedné třetiny testovaných přeučovaných dětí. Nejčastěji se jednalo o úzkosti a negativismus.
- 4) *Noční pomočování* – je uváděno jako tzv. protestní akce proti přeučování u dětí.
- 5) *Tik* – není tak častý, ale projevuje se také jako výraz potlačené laterality, a to nejčastěji různými záškuby v obličeji.
- 6) *Tzv. okénka* – jsou popsány jako krátkodobé výpadky duševní přítomnosti.
- 7) *Odpor ke škole* – dítě odmítá chodit do školy, což se projevuje například ranními nevolnostmi.
- 8) *Zhoršování prospěchu* – vlivem přeučování dítě ztrácí o učení zájem, a to zejména v důsledku vynucovaného pravorukého psaní.
- 9) *Výkyvy v prospěchu* – dítě mívá lepší výsledky v mluvním projevu než v psaném, ve kterém bývá písmo velmi nečitelné, plné chyb.
- 10) *Poruchy řeči* – příčinou poruch řeči není leváctví, ale spíše okolnosti, za kterých bylo leváctví potlačováno.
- 11) *Opoždění vývoje řeči* – v logopedických poradnách bylo často shledáno, že děti, které dlouho nezačínaly mluvit, byly vesměs leváci přeučovaní na pravou ruku.
- 12) *Koktavost* – výzkumy uvádí, že mezi koktavými dětmi bylo přes 60% leváků. Někteří badatelé naopak uvádí, že neexistuje vztah mezi koktavostí a přeučováním leváctví.
- 13) *Poruchy psaní a čtení* – například obrácené nebo zrcadlové psaní
- 14) *Povahové změny* – potlačování přirozené laterality se může také projevit nežádoucími povahovými rysy.
- 15) *Odpor k práci* – násilné přeučování se pojí s napomínáním a tresty, což vytváří odpor k činnostem rukou.
- 16) *Sklon k podvádění* – dítě má tendenci v soukromí používat ruky levé.
- 17) *Nerozhodnost* – dítě je nuceno k používání ruky pravé, ačkoli ze své přirozenosti má tendenci používat ruku levou. To vede k situacím, kdy se dítě nemůže rozhodnout, jakou ruku má v jaké situaci použít. Následně se nerozhodnost může také stát povahovým rysem.

- 18) *Neobratnost* – někdy také pohybová zmatenost, a to zejména u dětí, u nichž je levorukost silnějšího stupně.
- 19) *Obranný postoj* – dítě se přirozeně brání násilnému přeučování. Slabé dítě se může změnit v osobu bez vlastní vůle, silné se bude naopak bránit útočností. (Sovák, 1985, s. 39-49)

Tyto předešlé body jasně ukazují, že levák se může setkat s různými obtížemi při změně stranových preferencí a zmatek, který při přeučování vzniká, může vést až k závažným problémům.

Rysy osobnosti přeučovaných leváků

Vlastní osobnost přeučového leváka má své charakteristické rysy. Na základě vyhodnocení testů, které sestavila psychologka Barbara Sattlerová, lze vytvořit seznam rysů osobnosti, které jsou společné pro přeucívanané leváky. Jsou to následující:

- a) Sklon k opozici („ano, ale...“).
- b) Při rozhovorech vynechávání důležitých myšlenek.
- c) Zdůrazněná fantazie.
- d) Svázané myšlení na způsob uzavřené smyčky.
- e) Tendence skákat ostatním lidem do řeči.
- f) Sklony k podceňování se.
- g) Sklony k hledání si partnera s nižším IQ.
- h) Hádavost a neústupnost.
- i) Trvání na prvním dojmu a postoji.
- j) Používání stručných formulací bez ohledu na city druhých.
- k) Emocionální zranitelnost a přecitlivělost.
- l) Nediplotické jednání.
- m) Nedůvěra k ostatním lidem.
- n) Samotářství.
- o) Sklon k fanatismu.
- p) Zvýšená potřeba pospolitosti.
- q) Sklon k puntičkářství.
- r) Přehnané nároky na sebe sama.
- s) Přísně působící osobnost. (Zoché, 2006, s 79-81)

Jak je možné, že dochází k těmto charakterovým rysům? Například tendence být stále v opozici vzniká jako kompenzace k odporu, který levák vzbuzuje u ostatních. Zároveň je zde ale vysvětlení, že tento postoj může také vznikat jako prostředek k tomu získat čas. Ta správná myšlenka přečovaného leváka totiž napadne až mnohem později, protože je nucen se více soustředit a uspořádat si myšlenky. Na praváky může takový rozhovor působit velmi chaoticky. Tento sklon k odporování se ještě spojuje s dalším nešvarem, a to je skákání do řeči. Důsledkem takového jednání je přečený levák postupně izolován od okolí a stáhne se do samoty. (Zoche, 2006, s. 81)

Toto byl výčet nejčastějších poruch, se kterými se přečovaný levák může setkat. Každý z nás je individualita, a proto nikdy nemůžeme dopředu vědět, jak bude ten či onen jedinec reagovat. Na jednom se ale všichni autoři zabývající se leváctvím shodli – levoruké děti není v žádném případě vhodné přečovat.

3.5 Zajímavosti o levácích

Levorukost vašeho dítěte je jeden z prvků, který ho odlišuje a měl by být zdrojem hrdosti.

Jane M. Healey

Dlouhá léta se snažili speciální pedagogové přesvědčit společnost, že leváctví není nemoc, úchylnka ani defekt, a že se jedná o zcela přirozený jev. Dnes je již veřejně známo, že mezi leváky je také mnoho známých osobností. Nelze samozřejmě dokázat, zda je mezi levorukými lidmi zastoupeno více mimořádných osobností než mezi praváky.

Dosud neexistují žádné výzkumy, které by věrohodně porovnávaly výkony leváků a praváků v celé populaci, a z nichž by vyplynulo, zda je v jedné nebo druhé skupině více nositelů nových myšlenek a výkonů v některé vědní disciplíně. (Vodička, 2012, online).

Každý člověk chce sám sebe vidět jako mimořádnou, zvláštní a originální bytost. Všichni chtějí vidět svůj mimořádný talent a něco, co je odliší od ostatních. Levorukost tedy může být tím zvláštním rysem, který člověk odliší od průměru. (Healey, 2002, s. 107)

Propagátoři leváctví veřejně poukazují na to, že mezi leváky jsou lidé velmi úspěšní. Postupně začaly vznikat různé seznamy známých a úspěšných leváků. Je však nutné nepod-

lehnout zobecňujícím hodnocením, které mají tendence vlastnosti těchto leváků přenést na leváky všechny. Více o známých levácích v příloze P III).

Ed Wright ve své knize *Slavní leváci v dějinách lidstva* (2008, s. 11-15) zmiňuje, že při analyzování osobností a úspěchů slavných levorukých velikanů se ukázalo, že u nich vystupují některé rysy. Wright zároveň uvádí, že uváděné rysy nejsou typické pouze pro leváky, ale u mnoha leváků se dají nalézt v poměrně značné míře. Mezi takovéto rysy Wright např. uvádí:

- **Intuitivnost**

Schopnost překonat konvenční myšlení, schopnost náhledu do situace a přijít s nečekanou odpovědí, která všechny kolem překvapí. Například taktická bitva (Alexandr Veliký) nebo určení matematické struktury (Newton). Intuice je zřejmě výsledkem nutného učebního kroku navíc: potřeba adaptovat se na informace pravoruké společnosti posiluje uvědomění si sebe sama.

- **Empatie**

Tato schopnost se často vyskytuje u leváka, který vstupuje do hierarchie pravoruké společnosti. Schopnost empatie může často také maskovat ctižádost.

- **Vizuální a prostorová zdatnost**

Vzhledem k tomu, že u leváků dominuje pravá hemisféra mozku, jsou leváci často nadáni mimořádnou schopností vizuální a prostorové orientace, to bývá spojováno s nadáním pro matematiku a hudbu. Uplatnění tohoto rysu je možné v oblasti vědecké, vojenské a umělecké.

- **Laterální myšlení**

Toto myšlení znamená schopnost činit neobvyklá spojení a umění metafory, tedy vidět jednu věc z pohledu jiné – například způsob, jakým si Isaac Newton dovedl představit obecný pohyb nebeských těles. Typické u levorukých géniů jsou dva druhy myšlení, a to adaptivní a transformační. První je projevem nutnosti adaptovat se na pravoruký svět. To druhé můžeme považovat za zdůrazněnou podobu tohoto nadání.

- **Bouřlivý temperament**

Možná je to spojeno s tím, že leváci jsou svým způsobem diskriminováni a musí překonávat překážky navíc. Nebo za to může ona teorie, která vysvětluje, že za levorukost může

nadměrná míra testosteronu v děloze. Mezi významné leváky s ohnivým temperamentem můžeme zařadit např. Alexandra Velikého nebo Johna McEnroe.

- **Osamělost**

V případě levorukých jedinců je důsledkem vyrovnávání se s tím, že někam nepatří. Do této kategorie patří Beethoven, Nietzsche, Michelangelo, Newton i Jana z Arku.

- **Ikonoklastika**

Řada leváků odmítá podřízení se společenským strukturám a dosahují uspokojení až tehdy, když zboří ustálené hranice, tradice a zákony a jejich individualita získá prostor, aby mohla zazářit.

- **Fantazie**

Fantazie leváků je velmi variabilní, díky dominanci pravé hemisféry. (Wright, 2007, s. 11-15).

Healey ve své knize uvádí (2002, s. 67), že mozky leváků jsou **mnohem pružnější**, než jsou mozky praváků, a proto se leváci snadněji a rychleji přizpůsobí. Je známo, že leváci po záchvatu mrtvice se snadněji a rychleji zotaví než praváci. Donedávna byla příčina toho jevu neznámá, ale nyní se již ví, že organizace mozku leváka je mnohem méně rigidní (nepružná) než u praváka, a tak nepostižená strana mozku může snadno přebrat funkce postižené strany. To také vysvětluje, jak je možné, že mnoho leváků používá k určitým úkonům obě ruce. Nemají žádný „pravoruký“ gen, který by je odkazoval na to, dělat věci jen jedním způsobem. Jejich volby jsou tedy otevřenější a lépe se přizpůsobují prostředí.

Leváci mají také své sdružení levorukých – **The Lefthanders' Association**, které bylo založeno v roce 1967. Zakladatelem tohoto hnutí je britský spisovatel Michael Barsley.

Na den 13. srpna 1992 vyhlásil **Klub leváků** Mezinárodní den leváků, každoroční událost, kdy všichni leváci mohou oslavit své leváctví a zvýšit povědomí veřejnosti o výhodách a nevýhodách leváctví. Tato událost se rozšířila po celém světě a jen ve Spojeném království bylo v posledních letech uspořádáno více než dvacet regionálních akcí u příležitosti tohoto dne, např. sportovní utkání leváků proti pravákům, čajový dýchánek leváků, hospody používají ten den vývrtky pro leváky a hosté pijí a hrají typické hospodské hry levou rukou. Po celé zemi jsou pak rozšířeny tzv. „Levé zóny“, oslavující kreativitu, přizpůsobivost a sportovní obratnost leváků. Praváci si v těchto zónách mohou vyzkoušet předměty každodenní-

ho používání uzpůsobené pro leváky, aby viděli jaké to je, používat špatné nástroje.² (Left Handers Club, 2015, online)

O tom, zda je leváctví něčím výjimečné a mimořádné, lze jistě diskutovat, jedno je však jisté – levorukost může být zajímavým rysem, který člověka odlišuje od průměru.

---

² On 13th August 1992 the Club launched International Left-Handers Day, an annual event when left-handers everywhere can celebrate their sinistrality and increase public awareness of the advantages and disadvantages of being left-handed. This event is now celebrated worldwide, and in the U.K. alone there have been more than 20 regional events to mark the day in recent years – including left-v-right sports matches, a left-handed tea party, pubs using left-handed corkscrews where patrons drank and played pub games with the left hand only, and nationwide “Lefty Zones” where left-handers creativity, adaptability and sporting prowess were celebrated, whilst right-handers were encouraged to try out everyday left-handed objects to see just how awkward it can feel using the wrong equipment! (Left Handers Club, 2015, online)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Leváctví spadá do umělecké poloviny mozku, což z leváků dělá nápadité, kreativní, překvapující, dvojnásobné, rozčilující, tvrdohlavé, emocionální, vtipné, obsedantní, vzteklé, originální, ale nikdy, nikdy nudné.

James T DeKay

V teoretické části jsme se zabývali lateralitou, jejími druhy, příčinami a také samotným leváctvím. K tomu byla využita dostupná literatura a na základě jejího prostudování bude realizován následující výzkum.

Věrohodné, plošně provedené a vyhodnocené průzkumy, které by srovnávaly vlastnosti leváků a praváků neexistují. Leváci na své leváctví většinou ani neupozorňují, protože jim většinou přijde jako přirozené. I když v poslední době dochází ke zlepšení, svět na leváky moc ohled nebere. Leváci jsou řazeni mezi velké samouky, protože od dětství se musí přizpůsobovat mnoha činnostem, aniž to v daném okamžiku tuší. Obvykle jsou považováni za velmi kreativní, protože musí neustále hledat cesty jak se pravorukému světu uzpůsobit.

Většina leváků je více samostatná a dává přednost vlastnímu řešení před předloženým. Vyplývá to z toho, že se od počátku musí spoléhat především sami na sebe. Leváci také bývají více zarputilí a tvrdohlaví, bez této vlastnosti by totiž ve světě praváků neobstáli. Zároveň jsou otevření novým nápadům, protože sami musejí neustále hledat originální řešení. Většinou dávají přednost praxi před teorií. Učí se činností a vlastní zkušeností. (Vondroušová, 2012, online)

4.1 Výzkumné šetření

Vymezení výzkumného problému

Výzkumný problém se týká vztahu praváků k levorukým dětem a zároveň vztahu pedagogů k levorukým žákům. Výzkum spočívá v nalezení odpovědi na otázku, jaké je postavení současného leváka ve škole a jaký je pohled učitelů na děti leváky. Jsou skutečně svými spolužáky a učiteli tolerováni a přijímáni nebo jsou vnímáni jako určitá zvláštnost? Skutečně je leváctví bráno jako naprosto normální nebo jej i nadále považují lidé za určitou mimořádnost?

Proč se výzkumným problémem máme zabývat?

Leváctví není tělesným postižením. Je to přirozený stav, který ale leváka staví před spoustu překážek, a to jak praktického tak společenského významu. Výsledky tohoto výzkumu mají praktický význam zejména pro leváky a jejich rodiče, ale také pro učitele. Prostřednictvím osvěty o levácích se zvyšuje kvalita jejich každodenního života. Důležité je také zkoumání specifických vlastností leváků a jejich přínos pro společnost jako celek. Tento výzkum může pomoci pochopit a přijmout leváctví většinovou pravorukou společností.

Charakteristika výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo prováděno **kvantitativní formou**. Konkrétně při něm byla využita technika sběru dat pomocí dotazníku na dostupném vzorku.

Jako výzkumná metoda byl zvolen **dotazník**. Gavora vymezuje tuto metodu jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*.“ (Gavora, 2000, in Chráska, 2007, s. 163)

Jednalo se o zpracování **dvou dotazníků**, které byly určeny následujícím **respondentům**:

- První dotazník byl určen žákům 5. až 9. tříd základních škol.
- Druhý dotazník je určen všem učitelům základních škol.

Dotazník určený žákům byl žáky vyplněn v přítomnosti třídní učitelky a jeho smyslem bylo získání názoru žáků na levoruké spolužáky.

Dotazník, který byl určen učitelům, má za úkol zjistit jejich zkušenosti s levorukými žáky.

V dotazníku určeném žákům bylo použito pouze 11 otázek, z toho 6 uzavřených, 2 otevřené a 3 polootevřených, a to vzhledem k tomu, že dotazník byl určen dospívajícím. Předpokládáme, že dospívající žák nebude mít zájem se vyjadřovat na otevřené otázky, ale raději vybere z nabízené možnosti. Naproti tomu pedagogům byl ponechán větší prostor na doplnění vlastního názoru a postřehů. V dotazníku pro učitele bylo celkem 11 otázek. Z toho 6 uzavřených a 5 otázek otevřených.

Otázky, kladené v dotazníku mohou mít vnější charakter (názory učitelů na navrhovaná organizační opatření) nebo charakter vnitřní (postoje, motivy, apod.). Samotný dotazník je pak souhrnem pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně sestaveny a na které respondent písemně odpovídá. (Chráska, 2007, s. 163)

Výběr respondentů

Pro výběr respondentů byly stanoveny následující kritéria:

U prvního dotazníku určeného **žákům**:

- žáci pátých až devátých tříd ZŠ, a to těch, ve kterých se vyskytují levorucí spolužáci. Tito respondenti byli vybráni záměrně s očekáváním, že snadněji pochopí spolupráci na tomto úkolu než žáci nižších ročníků ZŠ.

Pro samotný výzkum bylo vybráno několik základních škol v okrese Uherské Hradiště. K vyplnění dotazníku určeného žákům byla vybrána Základní škola v Uherském Ostrohu a Prakšicích. Zde byl naplněn dostatečný počet respondentů pro provedení výzkumu.

U druhého dotazníku určeného **učitelům**:

- učitelé I. a II. stupně základních škol, tedy všichni učitelé vyučující v základní škole.

K vyplnění dotazníku určeného pedagogům byly vybrány základní školy v Uherském Ostrohu, Prakšicích, Uherském Brodě, tři školy v Uherském Hradišti a na Velehradě. V případě tohoto dotazníku byl zvolen větší počet škol pro naplnění dostatečného počtu respondentů. Bohužel se nepodařilo naplnit větší počet než 60 respondentů. Pouze v ZŠ Uherský Ostroh a Prakšice vyplnil dotazník celý učitelský sbor.

4.2 Cíl výzkumného šetření

Výzkumný cíl

Cílem tohoto malého průzkumu je zjistit jaký je vztah praváků ke svým levorukým spolužákům. Zároveň je také zaměřen na postoje k levorukým žákům ze strany učitelů, a zda je leváctví ještě v dnešní době považováno za neobvyklé nebo dokonce problematické.

Na základě tohoto výzkumu se pokusíme zjistit, zda se učitelé vůbec leváctvím zabírají a zda jsou na něj připraveni.

Vzhledem ke dvěma výzkumným šetřením, máme také dva výzkumné cíle.

- *Zjistit jaký je postoj žáků ZŠ k levorukým spolužákům.*
- *Zjistit, zda věnují učitelé levorukým žákům dostatečnou pozornost nebo se leváctvím vůbec nezaobírají a nejsou na něj připraveni.*

Dílčími cíly jsou:

- *Zjistit, zda učitelé považují levoruké žáky za zcela rovnocenné k žákům pravorukým.*
- *Zjistit, zda žáci považují leváctví za běžný jev nebo jej považují za zvláštnost.*
- *Jaký je názor učitelů a žáků na dřívější přecvičování leváctví?*
- *Zjistit, zda a jak si učitelé vyhledávají informace o levorukých žácích.*

4.3 Stanovení výzkumných otázek

Na základě těchto stanovených cílů byla formulována hlavní výzkumná otázka a k ní doplněny další dílčí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

- *Jaký je názor žáků na levoruké spolužáky?*
- *Jak přistupují učitelé k levorukým žákům?*

Dílčí výzkumné otázky

- *Jaký je názor respondentů na postavení leváka ve třídě?*
- *Považují respondenti leváctví za něco mimořádného?*
- *Do jaké míry považují respondenti leváctví za nevýhodu?*

Otázky budou podle významu spojeny do kategorií a každá tato kategorie bude zpracována jak slovně, tak i graficky a procentuálně. Pokusíme se o vysvětlení, proč byly získány právě tyto výsledky a čím mohly být ovlivněny. Závěrem bude šetření shrnuto do obecných přehledů.

5 VLASTNÍ INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této části práce se budeme zabývat vyhodnocením jednotlivých odpovědí v dotazníku. Položky z dotazníku jsou logicky spojeny dle jejich významu do jednotlivých podkapitol. K těmto položkám je uvedena slovní analýza zjištěných dat a k některým také, pro lepší přehlednost, tabulka s grafickým znázorněním.

Po shromáždění dostatečného počtu dotazníků byly tyto dotazníky zkontrolovány z hlediska jejich korektnosti. Byly **vyloučeny 4 dotazníky** určené žákům, které byl nesprávně nebo neúplně vyplněny. Následně byly dotazníky roztríděny dle společných znaků a zaneseny a vyhodnoceny v aplikaci MS EXCEL. Mezi dotazníky určenými učitelům se nenalézal žádný nesprávně nebo neúplně vyplněný.

5.1 Struktura respondentů I. dotazníku

Mezi základní otázky položené respondentům patřily otázky na školní třídu a pohlaví. Bylo zjištěno, že na vyplnění dotazníku se podílelo celkem 177 žáků ZŠ, a to pátých až devátých tříd. V následujících tabulkách a grafech je znázorněna struktura respondentů pro lepší přehlednost.

Tabulka 2 – Struktura respondentů dle jednotlivých ZŠ

ZŠ Uherský Ostroh		ZŠ Prakšice	
dívky	chlapci	dívky	chlapci
49	55	39	34
Celkem		Celkem	
104		73	
Celkový počet respondentů			
177			

(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 3 – Struktura respondentů dle pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
chlapec	88	49,72
dívka	89	50,28
Celkem	177	100

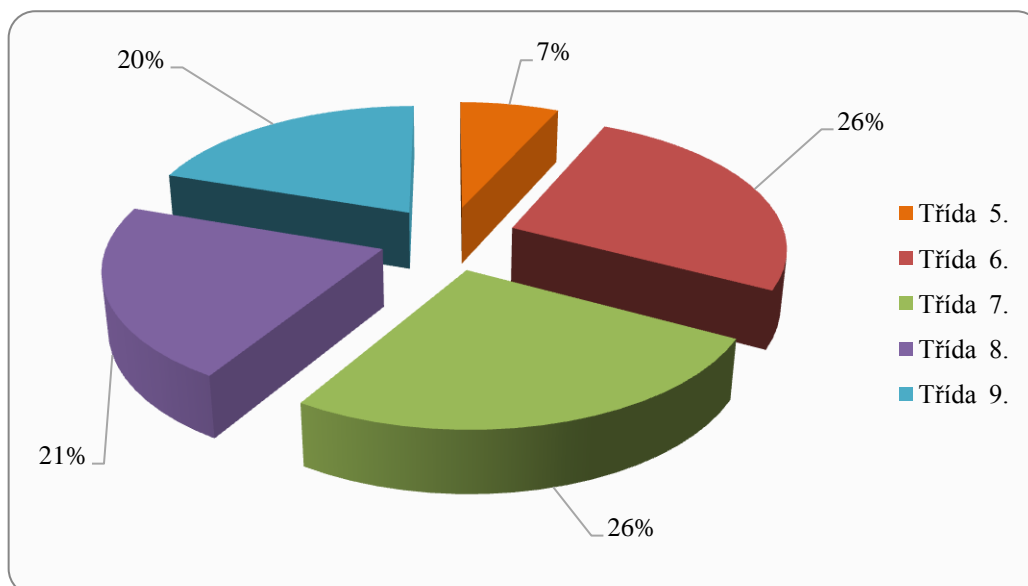
(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 4 – Struktura respondentů dle tříd

Třída	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
5.	12	7
6.	46	26
7.	46	26
8.	38	21
9.	35	20
Celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 1 - Struktura respondentů dle tříd

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Zjišťujeme, že v konečném důsledku se na vyplnění dotazníků podílel téměř stejný počet dívek i chlapců. Největší počet respondentů byl v šestých a sedmých třídách, dále v třídách osmých a devátých a nejmenší počet respondentů je z pátých tříd ZŠ.

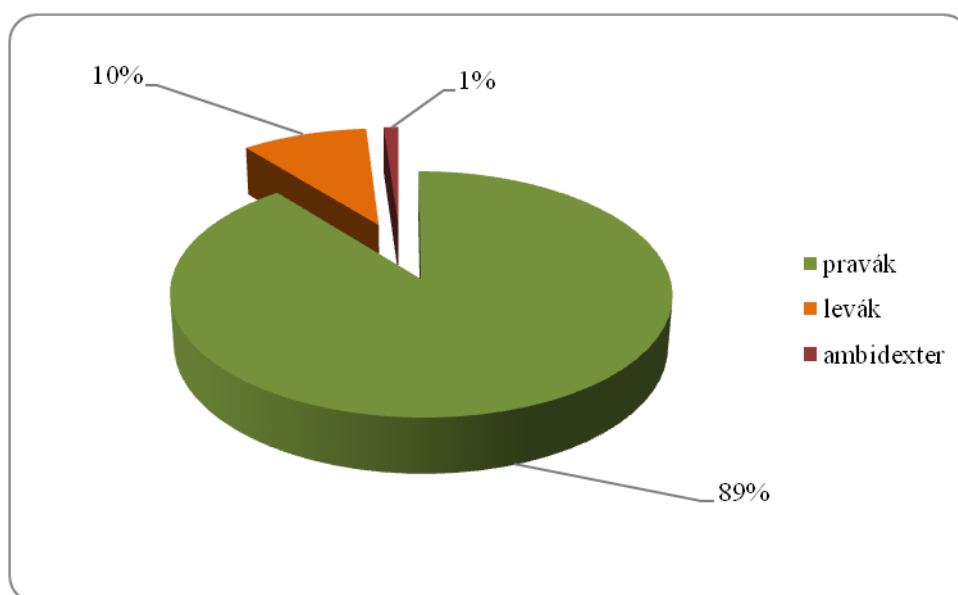
5.2 Lateralita v jednotlivých třídách

Další otázkou položenou žákům byla otázka týkající se jejich stranové preference, a zda žáci ví, kolik leváků se nachází v jejich třídě.

Tabulka 5 – Lateralita v jednotlivých třídách

Druh laterality	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
pravák	158	89
levák	17	10
ambidexter	2	1
celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

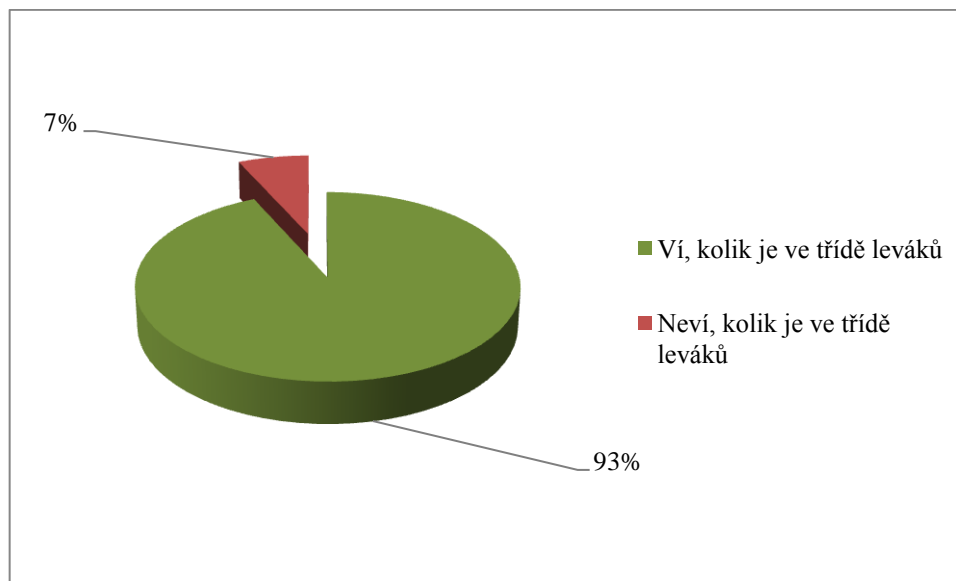
Graf 2 - Lateralita v jednotlivých třídách

(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 6 – Přehled žáků o levorukých spolužácích (otázka: Víš, kolik máte ve třídě leváků?)

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	165	93
Ne	12	7
Celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 3 - Přehled žáků o levorukých spolužácích

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Z odpovědí na otázku ohledně laterality vyplynulo, že mezi dotazovanými žáky 5. – 9. tříd je ze 177 respondentů 89 % praváků, 10 % leváků a 1% procento dětí, které se hlásí k praváctví i leváctví – tyto děti uvedly, že například píšou levou rukou, ale malují pravou nebo, že dokáží dělat oba úkony stejně oběma rukama, proto byly zařazeny do kategorie Ambidexterů. Toto rozložení odpovídá také tomu, co říkají odborné publikace, tedy, že v populaci se nachází zhruba 10 % leváků a jen 1 % ambidexterů. Nelze samozřejmě srovnávat tyto výzkumy s našim výzkumem na malém vzorku, který je pouze orientační. Z odpovědí na otázku, která se týkala toho, zda mají žáci přehled o tom, kolik leváků se nachází v jejich třídě, vyplývá, že převážná většina žáků (93%) má podvědomí o tom, zda se ve třídě nachází žáci leváci. Žáci si tedy levorukých spolužáků všimají a mohou se tedy vyjádřit k tomu, zda si všimli jejich specifických vlastností či odlišností.

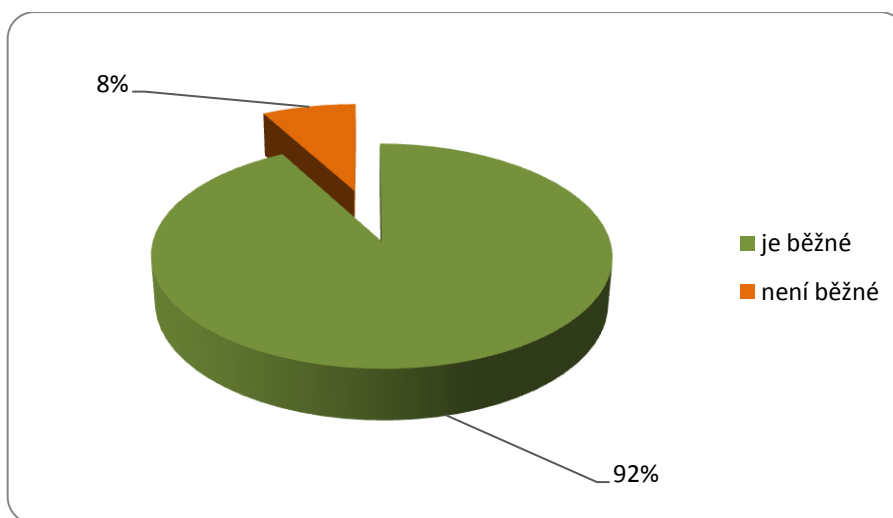
5.3 Pohled respondentů na obvyklost leváctví

V dalších otázkách dotazníku byli žáci dotazováni, zda si myslí, že je leváctví běžné a normální a také, zda byli někdy svědci toho, že by byl levák, kvůli svému leváctví, sám středem posměchu.

Tabulka 7 - Názor respondentů na obvyklost leváctví

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano, je normální a běžné	163	92
Ne, není normální a běžné	14	8
Celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

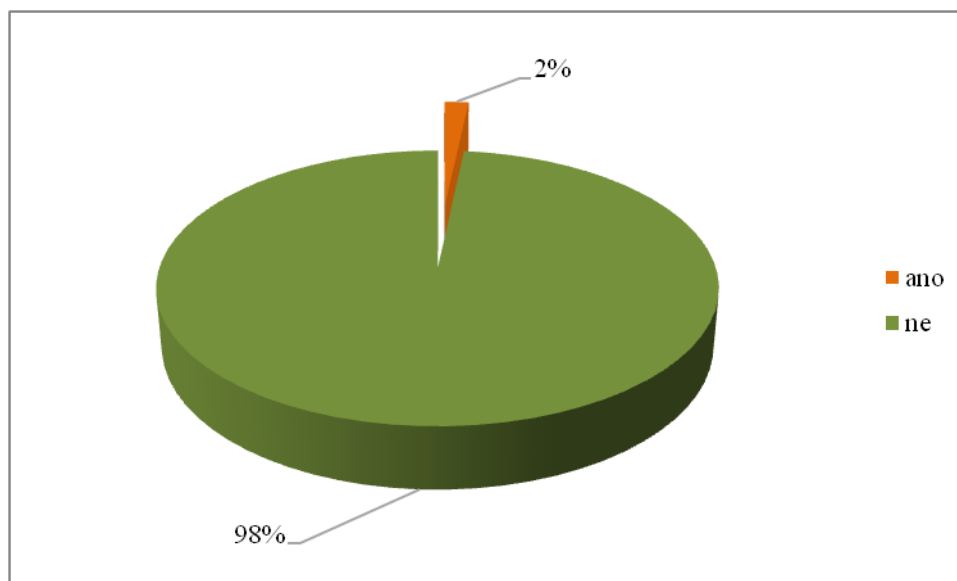
Graf 4 - Názor respondentů na obvyklost leváctví

(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 8 - Odpověď na otázku: „Všiml sis, že by se někdo posmíval spolužákovi proto, že je levák?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	3	2
Ne	174	98
Celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 5 - Odpověď respondentů na otázku: „Všiml sis, že by se někdo posmíval spolužákovi proto, že je levák?“

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: V odpovědích na otázku, zda je leváctví běžné a normální se vyskytovaly nepatrné rozdíly. V 92 % si žáci myslí, že je leváctví naprosto běžné a normální a jen v 8% se domnívají, že tomu tak není. Vzhledem k tomu, že ještě před nedávnem se leváctví běžně považovalo za tělesnou vadu, je zde vidět značný posun v názorech na tento jev. Můžeme se však domnívat, že také respondenti, kteří označili leváctví za neobvyklé, ho berou spíše jako vzácnost než jako negativní jev, protože odpověď na tuto otázku již nebyla v dotazníku blíže specifikována.

V souvislosti s otázkou na obvyklost leváctví, byla respondentům taktéž položena otázka, zda si všimli, že by se někdo spolužákovi posmíval proto, že je levák. Na tuto otázku byla odpověď prakticky jednoznačná. Celých 98 % dotazovaných odpovědělo, že si posmívání kvůli leváctví nikdy nevšimli. 2 % dotazovaných odpovědělo, že byli svědkem toho, že se spolužákovi někdo kvůli jeho leváctví posmíval, což je důvodem k pochybnostem, ale zároveň záleží na úhlu pohledu.

Tato otázka měla také svou variantu pro levoruké žáky, a to zda on sám byl někdy kvůli svému leváctví centrem posměchu. Ze všech sedmnácti dotazovaných leváků se dle získaných odpovědí ani jeden nesetkal s posměchem kvůli svému leváctví.

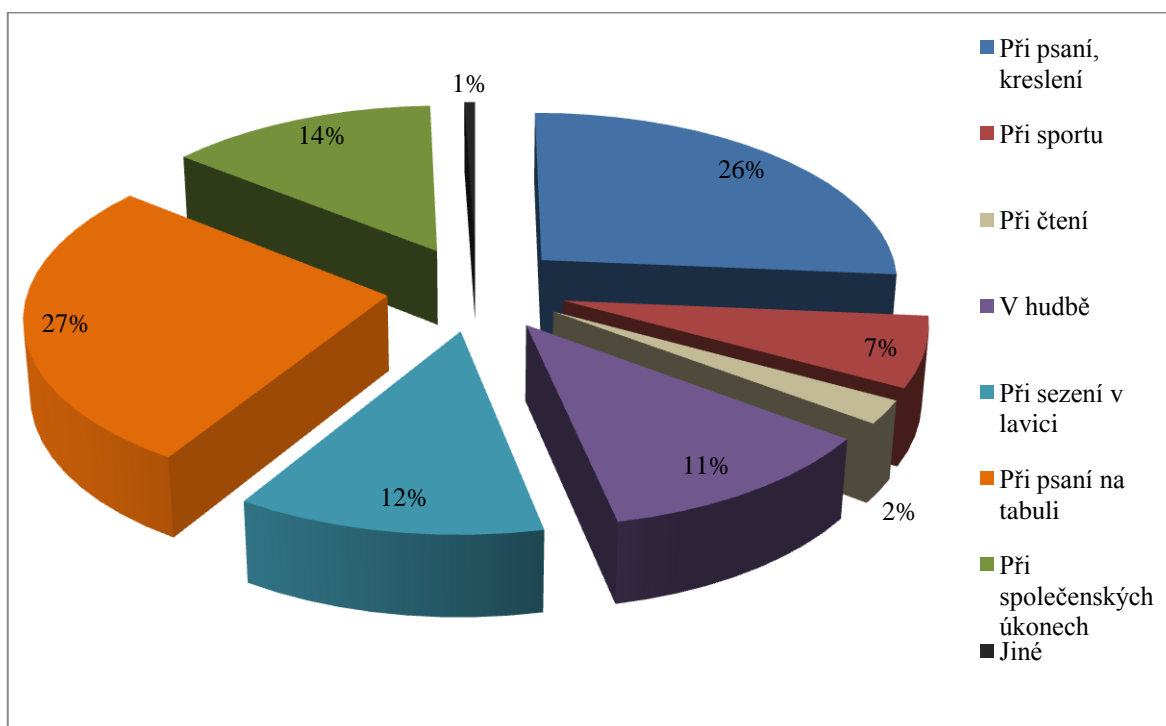
5.4 Pohled respondentů na znevýhodnění leváků ve škole

Jedna z nejdůležitějších otázek položených respondentům se týkala zjišťování, zda žáci pociťují leváctví jako určitou překážku ve škole. Žáci mohli vybrat z daných možností, anebo vypsát jinou variantu. Vzhledem k tomu že žáci mohli vybrat také více možností. Byla tato otázka následně zpracována čárkovací metodou do tabulky četností a poté vyhodnocena dle nejčastějších odpovědí.

Tabulka 9 - Odpověď na otázku: „Myslíš, že to mají leváci ve škole v něčem těžší?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	84	47
Ne	93	53
Celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 6 - Názor respondentů na to, v čem to mají žáci ve škole těžší.

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Téměř polovina všech dotázaných žáků se domnívá, že to mají leváci ve škole těžší než praváci. Tato otázka se nevztahovala k vlastnostem, ale k různým činnostem, které jsou uvedeny v grafu, tedy k činnostem, které jsou v přímé souvislosti s používáním levé ruky. Logicky teda byla vybrána položka týkající se psaní, kreslení a čtení, dále sportu a hudby (uzpůsobení hudebních nástrojů). Dalšími položkami bylo sezení v lavici (leváci musí sedět tak, aby po své levé ruce neměli praváka, v opačném případě se jejich lokty dotýkají a nemají potřebný komfort pro psaní), psaní na tabuli (psaní na svislé tabuli není pro leváky lehkou disciplínou, na rozdíl o praváka nemůže psát od středu svého těla – tedy motoricky výhodným pohybem) a společenské úkony (jako je podávání ruky nebo stolování). Poslední položka byla ponechána pro vlastní doplnění. Tuto položku vyplnil pouze jeden respondent, který vyplnil, že leváci mají nevýhodu při stříhání papíru.

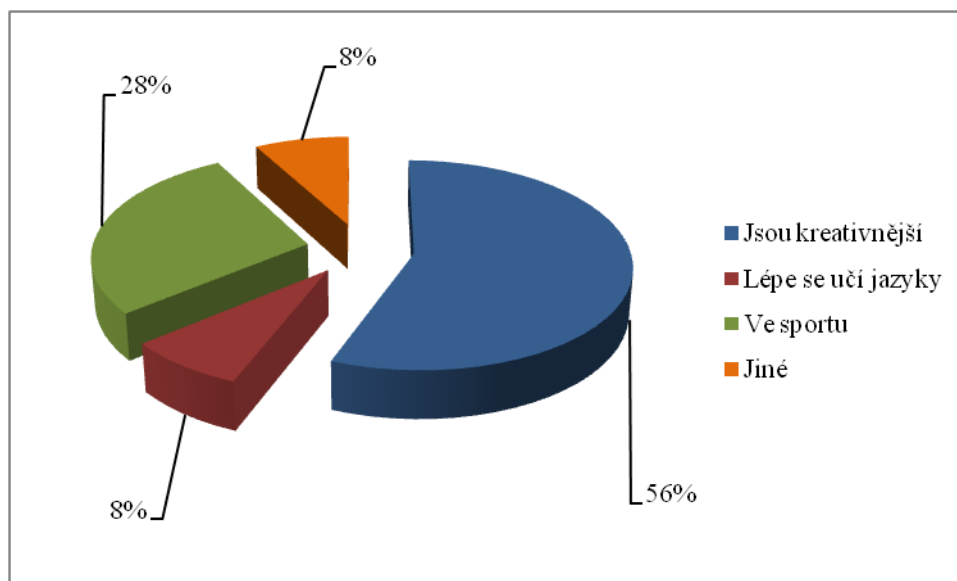
5.5 Pohled respondentů na zvláštní nadání leváků

Poslední položka, na kterou byli respondenti dotazováni, se týkala zvláštního nadání leváků. Vzhledem k faktu, že někteří autoři uvádí, že leváci oplývají některými mimořádnými vlastnostmi, byli také žáci dotázáni, zda si některých všimli u svých levorukých spolužáků. Respondentům bylo opět nabídnuto několik nejčastěji v literatuře zmiňovaných variant s ponecháním volného místa na doplnění vlastního postřehu, s možností zaškrtnutí více položek.

Tabulka 10 - Odpověď respondentů na otázku: „Myslíš si, že jsou leváci v něčem nadanější než praváci?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	16	9
Ne	161	91
Celkem	177	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 7 – Názor respondentů na zvláštní nadání leváků.

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Pouze 9% dotázaných respondentů se domnívá, že jejich levorucí spolužáci oplývají nějakým zvláštním nadáním, i přesto je zajímavé znát jejich názory. Zajímavější výpověď na tuto otázku bude mít zřejmě vyhodnocení dotazníku určeného učitelům, kterým byla tato otázka také položena.

Z vyplněných kladných odpovědí bylo 56 % těch, které uváděli, že leváci jsou kreativnější než pravorucí spolužáci. Další v pořadí byla položka „ve sportu“ s 28 % odpovědí. Dále respondenti uváděli, že se leváci lépe učí jazyky a dva respondenti vyplnili také položku „Jiné“. Jeden z respondentů uvedl, že jsou šikovnější na práci a druhý, že lépe píše.

Co mohlo vést k těmto názorům?

Jak již bylo zmíněno v předchozí, teoretické části, této práce, nebylo prozatím prokázáno, že by snad leváci byli kreativnější než praváci. Nicméně se mezi leváky vyskytuje mnoho úspěšných lidí mezi malíři, státníky, hudebníky atd., a není tedy vyloučeno, že tím mohly být odpovědi respondentů ovlivněny.

Za odpovědí, že jsou leváci šikovnější ve sportu, může stát všeobecný názor na to, že leváci mají ve sportu výhodu v tom, že jsou zvyklí hrát proti pravákům a jejich opačná orientace může být naopak pro praváka nezvyklá a nečekaná.

Dílčí závěr: Reakce žáků na spolužáky leváky jsou pozitivní, žáci jsou si vědomi určitého nevýhodného postavení levorukých spolužáků při některých činnostech, ale zároveň si také všímají určitých výhod či předností leváků.

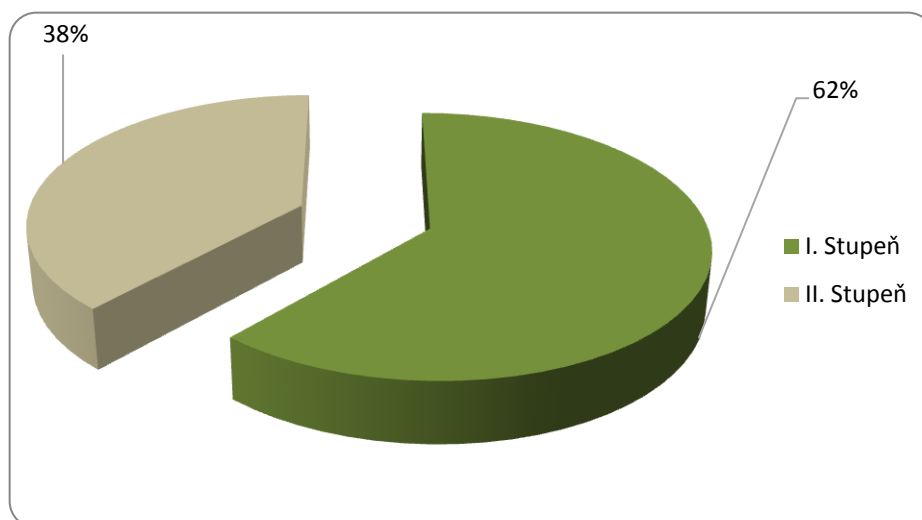
5.6 Struktura respondentů ve II. dotazníku

Mezi základní otázky položené respondentům v dotazníku č. 2, patřily otázky na délku praxe, pohlaví, a zda učí na I. nebo II. stupni ZŠ. Bylo zjištěno, že na vyplnění dotazníku se podílelo celkem 60 učitelů. Následuje grafické znázornění struktury respondentů pro lepší přehlednost.

Tabulka 11 – Struktura respondentů dle stupně výuky.

Učitelé	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
I. Stupně	37	62
II. Stupně	23	38
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

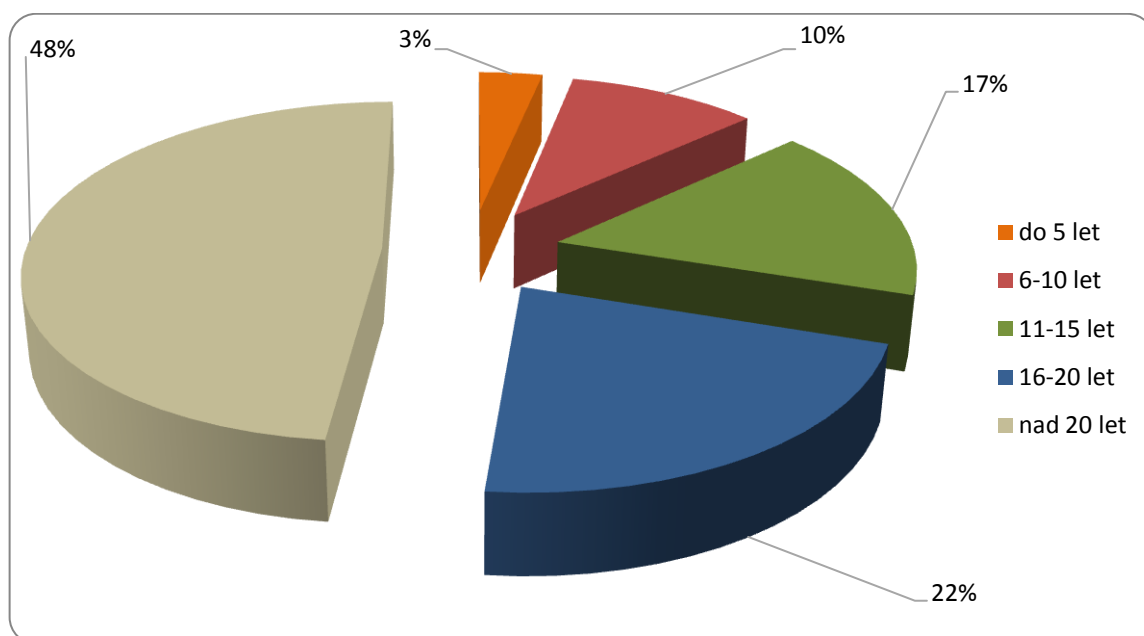

Graf 8 – Struktura respondentů dle stupně výuky.

(zdroj: Vlastní výzkum)

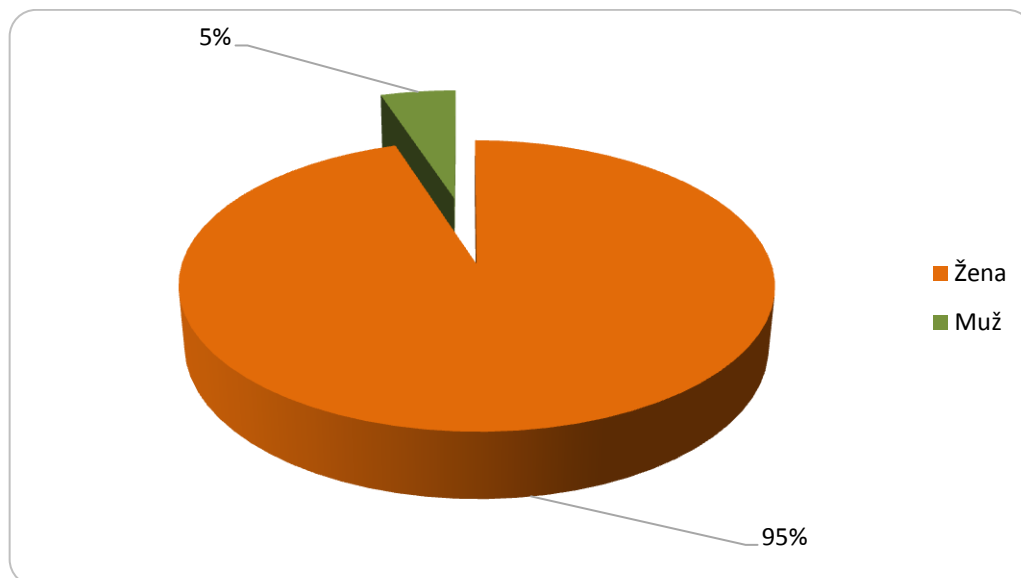
Tabulka 12 - *Struktura respondentů dle délky praxe.*

Délka praxe	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
do 5 let	2	3
6-10 let	6	10
11-15 let	10	17
16-20 let	13	22
nad 20 let	29	48
Celkem	60	100

(zdroj: *Vlastní výzkum*)Graf 9 – *Struktura respondentů dle délky praxe.*(zdroj: *Vlastní výzkum*)Tabulka 13 – *Struktura respondentů dle pohlaví.*

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Žena	57	94
Muž	3	6
Celkem	60	100

(zdroj: *Vlastní výzkum*)

Graf 10 – Struktura respondentů dle pohlaví

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Zjistíme, že v konečném důsledku se na vyplnění dotazníku podílelo větší množství žen, než mužů, což je důsledkem malého zastoupení mužů ve školství. Statistiky uvádí, že v Česku učí 97 % žen a jen 3 % mužů.

Větší zastoupení respondentů je mezi pedagogy I. stupně ZŠ, a to celých 62 %. Tito mají také největší zkušenosti s levorukými žáky, a proto jsou pro vyplnění dotazníku nejvhodnější.

Další položkou je struktura dle délky praxe ve školství. Zde byl uplatněn tzv. stratifikovaný výběr dle délky jejich pedagogické praxe. Nejvíce respondentů bylo v kategorii nad 20 let délky praxe ve školství, a to celých 48 %, následovala kategorie 16-20 let s 22 %. Dále 11-15 let se 17 %, 6-10 let s 10 % a nejméně respondentů se nacházelo v kategorii do pěti let, a to pouze 3 %.

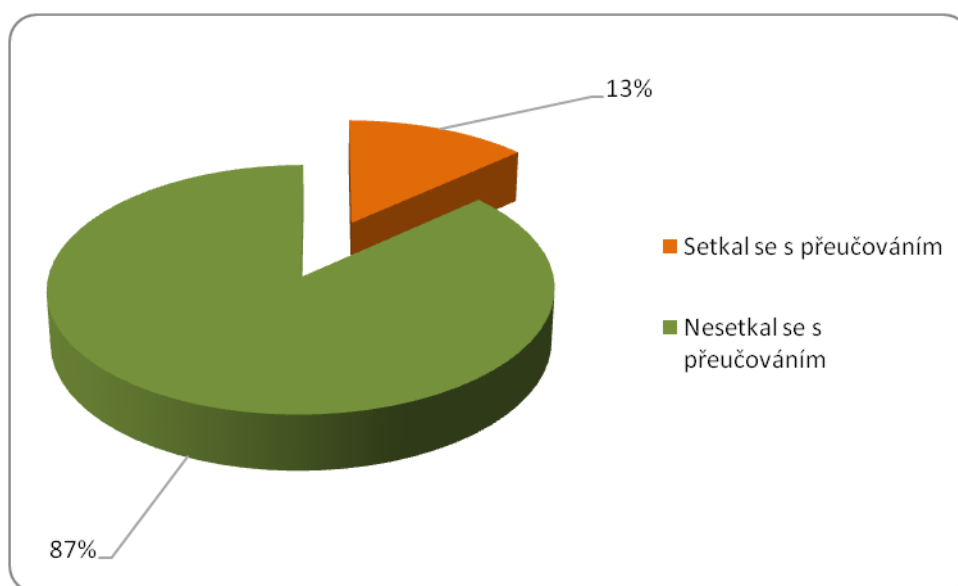
5.7 Přeučování žáků

Další položkou v dotazníku byl dotaz na to, zda se někdy respondenti ve své praxi setkali s přeučováním levorukých žáků a jak se s tímto názorem ztotožňovali. Respondentům bylo ponecháno místo na doplnění svého názoru týkajícího se přeučování levorukých žáků.

Tabulka 14 – Zkušenosti učitelů s přeučováním levorukých žáků.

Učitelé	Absolutní četnost	Relativní četnost v
Setkal se přeučováním	8	13
Nesetkal se s přeučováním	52	87
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 11 – Zkušenosti učitelů s přeučováním levorukých žáků.

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Bylo zjištěno, že pouze malé množství respondentů má zkušenosti s přeučováním levorukých žáků, a to 13 % všech dotazovaných. Všichni tyto respondenti se nacházeli v kategorii praxe ve školství nad 20 let, což je logické, uvážíme-li, kdy přeučování levorukých žáků ve školách ustalo. Autorka této práce měla možnost v rámci dotazníkového šetření také hovořit osobně s některými pedagogy. Většina jich k přeučování osobně uvedla, že sice školy dostaly pokyn v roce 1967 ukončit přeučování, ale někteří tohoto příkazu nedbali a přeučovali dál, takže i po roce 1970 se na některých školách leváctví přeučovalo a někteří také uvedli, že přeučování probíhalo ještě v 80 letech 20. stol..

Tito respondenti také využívali volného místa v dotazníku na doplnění svého názoru na přeučování levorukých žáků. Žádný z respondentů nevedl, že by s přeučováním souhlasil. Všichni se vyjádřili ve smyslu, že je přeučování škodlivé a nevhodné, z čehož lze usuzovat, že učitelé mají znalosti o této problematice. Objevily se následující názory:

„Leváci se nemají přeučovat v žádném případě, pouze je-li k tomu vážný důvod (zranění, poškození ruky apod.) Myslím si, že přeučování může podpořit sklony k některým poruchám učení.“

„Nesmí se přeučovat – mohlo by dojít k následkům u dětí – někdy až závažné poruchy chování nebo neurotické problémy, poruchy řeči, velká unavitelnost (musí vynaložit více úsilí), nechůť k práci (pis. projevu, pracovní činnosti).“

„S přeučováním jsem se setkala u svého spolužáka, měl potom velké problémy s prospěchem.“

„Nikdy! Moje maminka byla před 60ti lety přeučena a chvíli koktala – dodnes dělá vše levou rukou, pouze píše pravou.“

„Setkala jsem se s přeučováním leváků rodiči. Nesouhlasím s tím ze známých důvodů - odborných i osobnostních.“

5.8 Rovnocennost žáků

Následujícími položkami v dotazníku byly otázky týkající se toho, zda si učitelé myslí, že jsou levoruké děti pojímány jako zcela rovnocenné k pravorukým dětem a toho, zda si myslí, že levoruké děti potřebují na některé věci více času než děti pravoruké. Také zde bylo ponecháno místo na názory učitelů.

Tabulka 15 – Odpovědi na otázku „Myslíte si, že jsou levoruké děti ve třídě pojímány jako zcela rovnocenné k pravorukým dětem?“

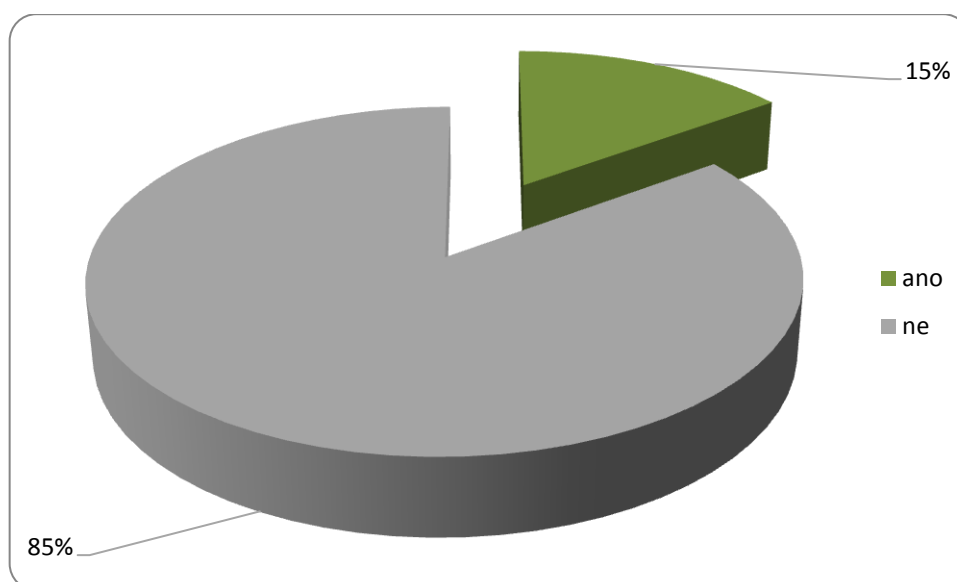
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v
Ano	59	98,33
Ne	1	1,67
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 16 - Odpovědi na otázku „Myslíte si, že levoručí žáci potřebují na některé věci více času než praváci?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v
Ano	9	15
Ne	51	85
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 12 - Odpovědi na otázku „Myslíte si, že levoručí žáci potřebují na některé věci více času než praváci?“

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Pouze jeden respondent uvedl, že si nemyslí, že jsou levoruké děti pojímány jako rovnocenné k pravorukým dětem. Což značí o tom, že učitelé nedělají rozdíly mezi pravorukými a levorukými žáky. Odpovědi na otázku, zda si respondenti myslí, že levoručí žáci potřebují na některé věci více času než praváci již odpovědi tak jednoznačné nejsou. 15 % dotazovaných uvedlo, že levoruké děti potřebují na některé věci více času než praváci. V dotazníku se objevily následující názory:

„V I. ročníku při procvičování orientace na ploše a v prostoru často chybují.“

„Je to individuální, ale řada z nich je pomalejší v písmu, písmo je často neúhledné, psaní je nebaví. Problémy mají ve výtvarné výchově a pracovní výchově.“

„Psaní na tabuli, stříhání nůžkami pro praváky.“ „Psaní, stříhání, navlékání korálků.“

„Pokud má nesprávné pomůcky – např. nemá nůžky pro leváky, potřebuje více času a musí vynaložit větší úsilí k práci.“

„Při činnostech vyžadujících jemnou motoriku – výtvarná výchova, pracovní výchova.“

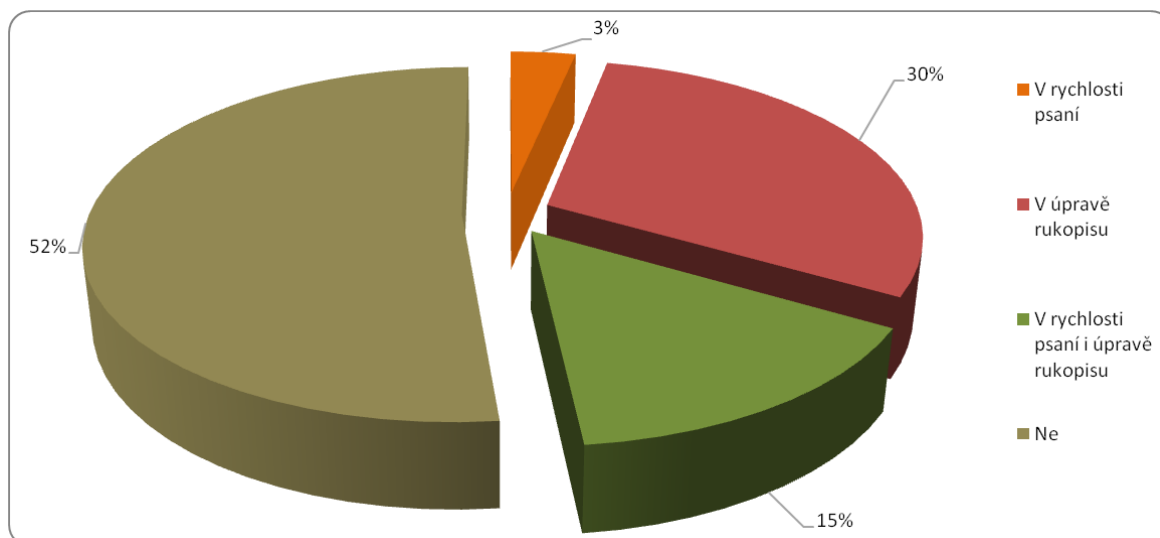
5.9 Levoruké děti a psaní

Respondenti byli dále v dotazníku dotazováni, zda zaznamenali rozdíly v rychlosti psaní nebo úpravě rukopisu u levorukých dětí v negativním slova smyslu.

Tabulka 17 - Odpovědi na otázku „Zaznamenal jste někdy rozdíl v rychlosti psaní nebo úpravě rukopisu u levorukých dětí (v negativním slova smyslu)?“

Položka	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
V rychlosti psaní	2	3
V úpravě rukopisu	18	30
V rychlosti psaní i úpravě rukopisu	9	15
Ne	31	52
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 13 - Odpovědi na otázku „Zaznamenal jste někdy rozdíl v rychlosti psaní nebo úpravě rukopisu u levorukých dětí (v negativním slova smyslu)?“

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Celých 52 % dotazovaných respondentů se domnívá, že není rozdíl mezi písmem praváka a leváka. Dalších 48 % ovšem zaznamenalo rozdíl mezi psaním leváka a praváka, a to následovně: 3 % respondentů zaznamenalo rozdíl v rychlosti psaní, 30 % v úpravě rukopisu a 15 % jak v rychlosti psaní, tak i v úpravě rukopisu. Tyto výsledky potvrzují hlavní úskalí psaní u dětí – tedy že písmo je přizpůsobeno pravákům. Píše se zleva doprava, takže levoruké dítě si maže to, co právě napsalo a nevidí na předlohu umístěnou vlevo. To má vliv na rychlost a úpravu rukopisu. Na úpravu rukopisu může mít také vliv metodika psaní, která upřednostňuje tzv. dolní způsob psaní.

5.10 Zvláštní nadání levorukých dětí

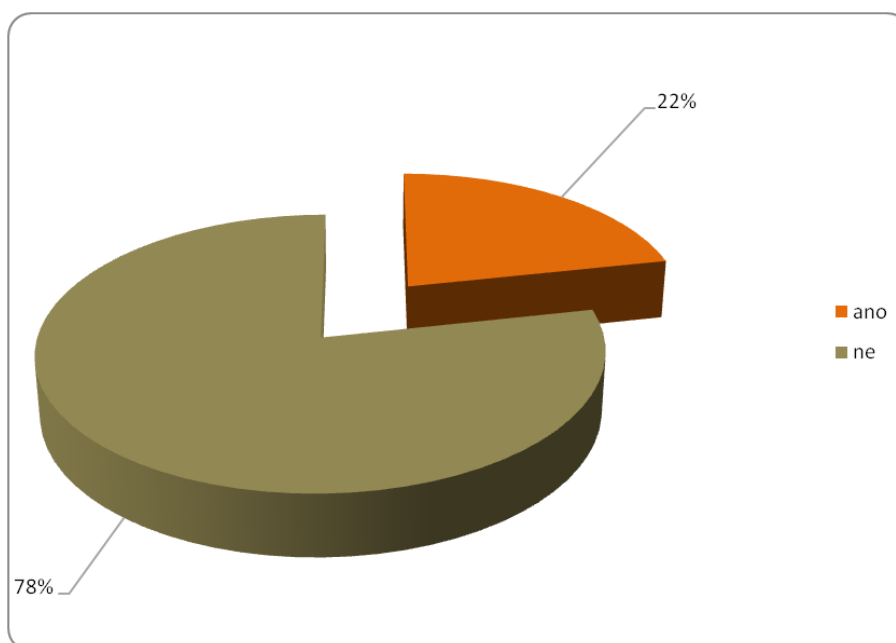
V dotazníku byly také kladeny otázky týkající se toho, zda učitelé pozorují u svých levorukých žáků nějaké specifické vlastnosti, nebo zda si myslí, že levoručí žáci v některých věcech vynikají. U obou otázek bylo ponecháno místo na vlastní názory respondentů.

Tab. č. 17 – Odpověď na otázku „Máte pocit, že levorucí žáci naopak v některých věcech vynikají?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v
Ano	13	22
Ne	47	78
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

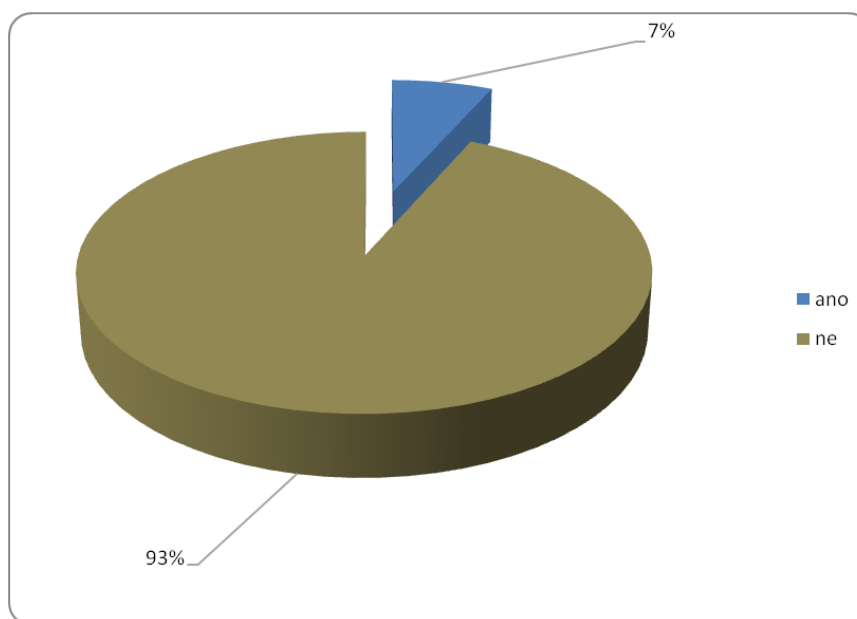
Graf 14 - Odpověď na otázku „Máte pocit, že levorucí žáci naopak v některých věcech vynikají?“

(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 18 - Odpověď na otázku „Myslíte si, že mají leváci nějaké specifické vlastnosti?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v
Ano	4	7
Ne	56	93
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 15 - Odpověď na otázku „Myslíte si, že mají leváci nějaké specifické vlastnosti?“

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Většina respondentů se domnívá, že levorucí žáci v žádných činnostech nevyčníkají a nemají také žádné specifické vlastnosti. 22 % respondentů však uvedlo, že mají pocit, že levorucí žáci vynikají v některých činnostech. Vyskytly se následující názory:

„Mají rychlejší reakce, většinou jsou ve škole úspěšní.“

„Většinou mají hezčí a úhlednější rukopis.“

„Jsou nadaní ve výtvarné výchově.“

„V inteligenci.“

„V určitém sportovním odvětví.“

„Vynikají ve sportovní činnosti a v hudbě, někdy v kreslení.“

„Mám dojem, že jsou umělecky nadaní.“

„Zdají se mi kreativnější, s větší fantazií.“

Většina respondentů uvedla, že se leváci vynikají ve výtvarné činnosti a ve sportu. Což koresponduje s odbornou literaturou, která totéž uvádí.

Ohledně specifických vlastností leváků se objevily následující názory:

„Mají poruchy učení – orientace v prostoru.“

„V 1. ročníku velmi často píše zrcadlově obráceně číslice i tiskací písmena. Mají „stojaté“ nebo vyvrácené písmo jako důsledek špatně položené pisanky a nesprávného úchopu pera.“

„U mých levorukých žáků žádné specifické vlastnosti nepozoruji, ale nevylučuji.“

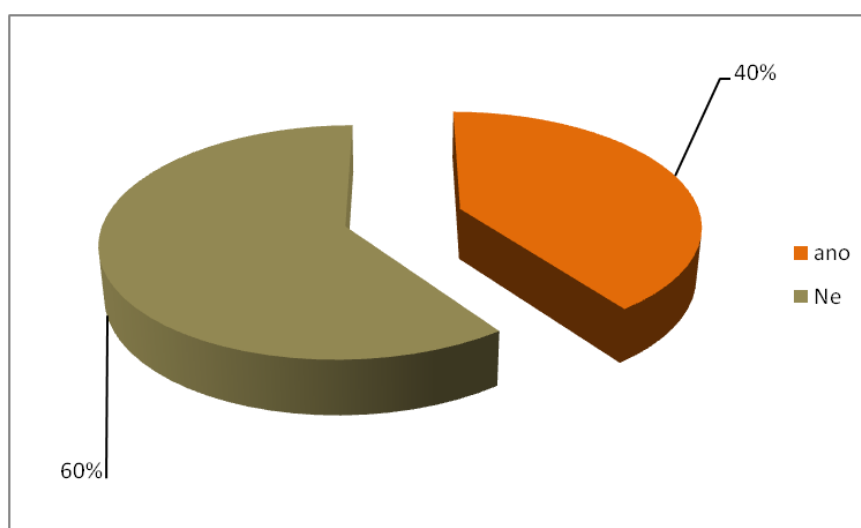
5.11 Informace k výuce levorukých žáků

Předposlední položkou dotazníkového šetření byla otázka týkající se toho, zda a kde si respondenti vyhledávají informace k výuce levorukých žáků.

Tabulka 19 - Odpověď na otázku „Vyhledáváte si informace k výuce levorukých žáků?“

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	24	40
Ne	36	60
Celkem	60	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

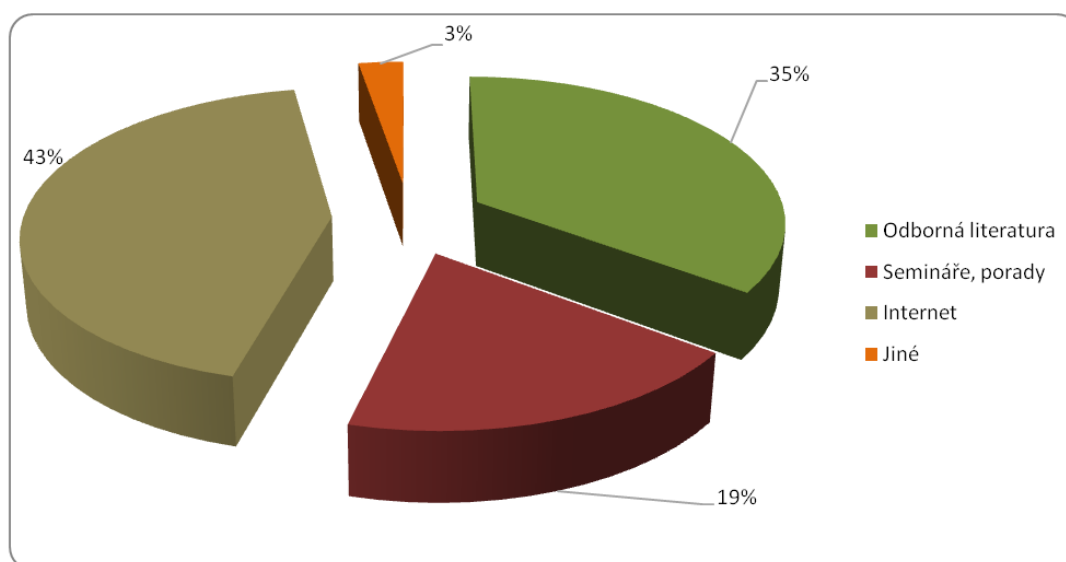
Graf 16 - Odpověď na otázku „Vyhledáváte si informace k výuce levorukých žáků?“

(zdroj: Vlastní výzkum)

Tabulka 20 - Kde nejčastěji získávají respondenti informace k výuce levorukých žáků?

Položka	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Odborná literatura	13	35
Semináře, porady	7	19
Internet	16	43
Jiné	1	3
Celkem	37	100

(zdroj: Vlastní výzkum)

Graf 17 - Kde nejčastěji získávají respondenti informace k výuce levorukých žáků

(zdroj: Vlastní výzkum)

Komentář: Ze získaných dat zjišťujeme, že více než polovina respondentů si informace k výuce levorukých žáků nehledá. Tento výsledek může být ovlivněn tím, že mezi respondenty jsou také učitelé II. stupně ZŠ, kteří se již setkávají s dětmi, které již mají vžity jisté stereotypy a není teda potřeba se věnovat výuce psaní, kreslení apod. Naopak učitelé I. stupně musí vyhledávat více informací týkajících se psaní, pracovní činnosti apod. Ostatní respondenti si informace vyhledávají nejčastěji na Internetu, a to z 43 %, dále v odborné literatuře z 35 %, 19 % respondentů získává informace na seminářích a poradách a jeden respondent uvedl, že nejčastěji získává informace při konzultacích s kolegy.

5.12 Vlastní postřehy respondentů

Poslední položkou v dotazníku bylo volné místo s žádostí o doplnění vlastních postřehů respondentů k levorukým žákům.

Komentář: Jednalo se spíše o doplňující položku a subjektivní názory respondentů. Ne všichni respondenti tohoto volného místa využili, ale našli se také ti, kteří uvedli spoustu zajímavých postřehů. Mezi jinými např. tyto:

„V tělesné výchově je potřeba dát pozor na správné provedení techniky, např. odraz na opačnou stranu, správný postoj při hodů levou rukou apod. Provést ukázkou i pro leváky.“

„Může to být náhoda, ale kluci leváci „Více lajdali“ (pořádek, úprava), neradi stříhají (ač mají nůžky pro leváky).“

„Známa věc: leváci mají většinou šikovější pravou ruku než praváci levou.“

„Na druhém stupni už není potřeba vůbec levorukost řešit. Na prvním stupni, kde se učí základy jemné motoriky a ujasňuje levo-pravá orientace ano.“

„Měla jsem žákyni, která psala přiměřeně rychle, měla nejhezčí písmo ve třídě, dobře se učila, krásně kreslila, byla zručná a hrála na klavír.“

„Přeučování levorukých žáků v současnosti není velkým hitem, jak tomu bylo dříve a rodiče to vnímali jako nějakou vadu. V každé třídě, ve které učím, mám minimálně 4-5 levorukých žáků, kteří vynikají v různých činnostech.“

„Dohlížím, aby levoruký žák seděl na správné straně lavice. Po určité době měním řady, ale to je důležité pro všechny žáky.“

„Pokud děti levoruké musí v některých činnostech používat obě ruce, prospívá jim to jako každému jinému člověku.“

„Jediná věc, na kterou je třeba dát si pozor, je strana lavice, kde levák sedí.“

„Nezáleží na tom, jestli jde o leváka/praváka. Důležité jsou motorické schopnosti dítěte „šikovnost“. Ve třídě mám leváky, kteří jsou „rychlejší“ než nešikovní praváci.“

„Řada z nich má drápovitě (nesprávné) držení pera. Zpočátku (1.-3. roč.) je při písmu bolí ruka, ale později se vše upraví. Mají horší čitelnost písma.“

I přes to, že se jedná o subjektivní názory respondentů, povětšinou korespondují s tím, co říká odborná literatura a jistě stojí za pozornost.

Dílčí závěr: Většina učitelů si uvědomuje, že je potřeba k levorukému žákovi přistupovat specificky, zejména při výuce psaní, čtení, kreslení a sportu. Výsledek je ovlivněn tím, že mezi respondenty byli také učitelé druhého stupně ZŠ, kteří se již na formování levorukých žáků již tolik nepodílí.

Levoruké děti učitelé ve škole pojmají jako naprosto rovnocenné k pravorukým dětem. Učitelé jsou si vědomi určitých úskalí vyplývajících z výchovy a výuky.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Hlavními cíly výzkumu bylo zjistit, jaký je postoj žáků základních škol k levorukým spolužákům a zda věnují učitelé levorukým žákům pozornost nebo se leváctvím vůbec nezaobírají a nejsou na něj připraveni.

Přesto, že společnost již urazila kus cesty v přístupu k levákům, stále lze říci, že leváci mají i nadále poněkud nevýhodné postavení. Každý levák žije a vyrůstá v pravoruké společnosti a musí se naučit se svým leváctvím žít – z toho také vyplývá název této bakalářské práce „Leváctví jako sociální nevýhoda?“ Je však velmi důležité, že jisté předsudky, které ve společnosti po staletí panovaly, ztrácejí svou moc.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že reakce dětí na levoruké spolužáky jsou pozitivní. Děti své levoruké spolužáky vnímají a ví, že v jejich řadách se tito spolužáci vyskytují. Zároveň se nedívají na levoruké spolužáky negativně, ale berou je jako naprosto rovnocenné. Žáci vnímají, že jejich levorucí spolužáci mají v některých situacích poněkud nevýhodné postavení – zejména při činnostech, které žáci praváci považují za běžné – psaní, kreslení apod. Je důležité, že levoruké děti již kvůli svému leváctví nezažívají posměch nebo vyloučení ze společnosti, jak tomu dříve bylo, a že se o leváctví začalo jinak uvažovat a jinak se k němu přistupuje. Také levoruké děti mají své dětství prožít bez předsudků a mylných informací. Zajímavé je také zjištění, že žáci vnímají u levorukých dětí také jejich určité přednosti, a to se také objevilo v jejich názorech. Tyto výhody spojují např. s větší kreativitou a sportem.

Z dotazníkového šetření, určeného pedagogům, vyplynulo, že učitelé mají převážně přehled o tom, jak přistupovat k levorukému žákovi. Jsou si vědomi toho, že k levorukému žákovi je nutné v určitých případech přistupovat specificky, zejména, co se přístupu ke vzdělávání týče. Výchova dítěte leváka se od výchovy dítěte praváka nijak neliší. Vychovávat dítě, ať už pravoruké, či levoruké, znamená spíše respektovat jeho osobnost se všemi jejími zvláštnostmi. Jiný přístup je ale potřeba ve vzdělávacím procesu – jak již napověděly výsledky výzkumu. Je potřeba se zaměřit na určitá specifika levorukosti při výuce psaní, kreslení aj. Je důležité, že si toto pedagogové uvědomují. A také cílem tohoto výzkumu bylo, aby o leváctví začali pedagogové opět přemýšlet o leváctví, pokud jej již začali brát jako naprostou samozřejmost. Na úplný závěr tedy můžeme říci, že děti leváci již v dnešní době nejsou stavěni do role podceňovaných nebo nerovnocenných, leváctví je přirozenou součástí života, která však má svá úskalí, které je nutno překonávat.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Předchozí provedený výzkum nám ukázal, že děti ani učitelé již v dnešní době skutečně nejsou stíženy negativními předsudky, které zde po staletí panovaly. Podstatné však je, aby i nadále tento názor přetrvával a leváctví bylo stále vnímáno jako zcela přirozené.

Mohou tomu také přispět následující doporučení pro praxi:

- Rodiče by měli být **oporou** svému levorukému dítěti a v žádném případě by neměli zasahovat do přirozeného vývoje laterality svého dítěte. Není potřeba vyvozovat předčasné závěry, přirozená laterality se vyvíjí až kolem 5. roku dítěte. Do této doby má dítě období, kdy ruce střídá nebo používá stejně.
- Je důležitý **pozitivní pohled** na leváctví. Žádným výzkumem nebylo nikdy prokázáno, že by levorukost měla negativní vliv na vývoj nebo úspěšnost dětí ve škole.
- **Podněcovat zájem o leváctví** a vysvětlit, že v některých oborech může být leváctví naopak **výhodou**.
- Dítě je nutno **podporovat**, a to jak ve škole, tak i v rodině, aby k psaní a kreslení užívalo svou dominantní ruku.
- Učitelé by měli **volit specifický přístup** při výuce a uvědomit si, že levák se potýká s mnoha problémy než jeho pravoručí spolužáci, což může vést k pocitům méněcennosti a nezdaru.
- **Nezavrhovat horní způsob psaní**. Každému žákovi vyhovuje jiný způsob a je potřeba, aby učitel netrval na použití jednoho způsobu psaní, pokud je pro žáka nevhodný.
- S levákem je třeba **mít trpělivost a snahu** naznačit mu činnosti v levoruké variantě. Je třeba také dostatečně procvičovat.
- **Dohlédnou na úpravu pracovního místa** pro žáka leváka – tak aby po své levé ruce neměl pravorukého spolužáka, a aby seděl u okna, kde je dostatečné množství světla a nestínil si při psaní rukou.
- **Leváky zbytečně neznevýhodňujeme** a ani nezdůrazňujeme jejich odlišnost. Nemá smysl dávat jejich leváctví na odív, ale ani jej skrývat nebo se za něj stydět.

8 DISKUSE

Z uvedených informací v této práci můžeme konstatovat, že leváctví je jevem naprosto fyziologickým a neměl by být považován za něco nenormálního. I když, **co je vlastně normální?** Všechny děti by měly být vedeny správně, ať se jedná o praváky nebo leváky. K tomu musí v první řadě přispívat rodiče, ale zároveň také pedagogové. Je nutné nechat dětem volnost a neklást jim do života další překážky. Dnešní společnost je převážně pravoruká, a již to samo o sobě klade levákům do cesty spoustu překážek. Například učebny mají okna vlevo, aby si písíci pravák, nestínil do psaného textu, většina školních pomůcek je také vyrobena převážně pro praváky.

A jak jsou na tom učitelé? Dokáží levorukému dítěti vysvětlit například v tělocviku, pracovní nebo výtvarné výchově, jak se provádí ten a onen úkon? Dle nastudované literatury a provedeného výzkumu můžeme konstatovat, že dnes již ano.

Je již v dnešní době ponechána dětem volnost v užívání levé ruky? Byla by chyba, sledovat budoucí osud leváka v dnešní době s obavami. Současnost je jiné a opravňuje k jistému optimismu. Pokud je dítěti ponechána volnost, zdárně se vyhne veškerým nástrahám spojeným s přeučováním a může tak vyrůst v hodnotného jedince, zdatného v myšlení, povahově nepokřiveného.

Jak tedy vychovávat leváky? Výchova začíná primárně v rodině. To znamená, že především rodiče musí vědět, jak s levorukým dítětem zacházet, ale zároveň bez zbytečného a nadměrného zájmu a pozornosti. Dítě musí vyrůstat naprosto přirozeně a nenásilně. Odborná literatura uvádí, že je naprosto nevhodné, nutit již malému dítěti tužku do pravé ruky nehledě na okřikování při podávání ruky (Která ruka se podává?, Podej přeci tu správnou ruku! apod.). Je známo, že takové jednání může narušovat fungování té správné, dominantní, mozkové polokoule.

Co říci závěrem? Snad jen tolik, že je nutné si uvědomit, že leváctví není nemoc. Není nutné klást na leváka nadměrné nároky. Je potřeba zvolit pouze citlivý přístup a správný poměr rodičovského vedení a pedagogického působení.

A jak s tématem souvisí Sociální pedagogika? Souvisí, neboť učí nejen tolerovat odlišnosti, ale zároveň je také chápat. A těm, kteří se odlišují, pomáhá zvládat problémy, se kterými se potýkají.

ZÁVĚR

V teoretické části této práce jsme se zabývali lateralitou obecně, tedy její biologii a fyziologií. Nahlédli jsme do mnoha zajímavých odborných publikací, které se leváctvím zabývají, a vysvětlili jsme si, proč se máme daným tématem zabývat a jak toto téma souvisí se sociální pedagogikou.

Historická část této práce zkoumá přijetí fenoménu leváctví v konkrétních historických podmínkách a rozkrývá také dobové společenské vztahy. V další části práce jsme se také snažili objasnit, s čím se leváci potýkají v denním životě, a to jak ve školním, tak i dospělém věku. Pokusili jsme se také o náhled na problematiku psaní.

Samostatná kapitola je věnována přeučování, které bylo rozsáhlé zejména v minulém století. Zmínili jsme také výhody, které jsou levákům připisovány.

V praktické části této práce jsme nejdříve nastínili problematiku výzkumného šetření, vymezení výzkumného problému a proč se daným problémem máme zabývat. Provedli jsme také charakteristiku výzkumného šetření, stanovili si výzkumný cíl a výzkumnou otázku.

Součástí praktické části byly dva výzkumy. První výzkum se zabýval zjištěním toho, jaké jsou ve školních podmínkách reakce žáků na levoruké spolužáky. Druhý výzkum měl za úkol zjistit zkušenosti učitelů s levorukými žáky. Výsledky výzkumů byly vyhodnoceny a popsány v dílčích závěrech.

V závěru jsme získané poznatky shrnuly do obecného závěru a provedli stručné zhodnocení a doporučení pro praxi.

Z průzkumu nám vyplynulo, že žáci ani učitelé nevidí na leváctví obvykle nic mimořádného, a také nemají pocit, že by z podstaty leváctví něčím převyšovali praváky. Na druhé straně připouští, že některé věci vidí leváci skutečně z jiné strany a někdy praváky překvapí. Jsou si vědomi, že jsou přizpůsobivější a šikovnější na obě ruce, a to konečně odpovídá také závěrům známým z odborné literatury.

Také leváci, jako všichni ostatní lidé, mají nárok na to prožít šťastné a zdravé životy bez milných informací, nezátížené mnoha překážkami, které jsou nuceni složitě překonávat. S oporou okolí a citlivým přístupem je mohou zvládnout mnohem snáz.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARISTOTELES, . *O duši*. 3., rozš. vyd. Překlad Antonín Kříž. Praha: Rezek, 1996, 301 s. ISBN 80-901-7969-X.
2. DRNKOVÁ, Zdena a Růžena SYLLABOVÁ. *Záhada leváctví a praváctví*. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0113-6.
3. DRTILOVÁ, Jana a František KOUKOLÍK. *Odlišné dítě*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1994, 134 s. ISBN 80-702-1097-4.
4. DVOŘÁK, Josef. *Logopedický slovník: [terminologický a výkladový]*. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1998, 223 s. Logopaedia clinica. ISBN 80-902-5362-8.
5. HEALEY, Jane M. *Leváci a jejich výchova*. Vyd. 1. Překlad Jiří Papoušek. Praha: Portál, 2002, 111 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8701-9.
6. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4.
7. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005, 213 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-736-7056-9.
8. LAOZI, a Berta KREBSOVÁ. *Tao te ťing: o tao a ctnosti*. 2., opr. a dopl. vyd., celkově 3. vyd. Editor Olga Lomová. Praha: DharmaGaia, 2003, 268 s. Prameny čínského myšlení, 1. sv. ISBN 80-866-8512-8.
9. PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Logopedické poradenství: příklady a analýzy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 124 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4726-663
10. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
11. RÁDLOVÁ, Eva. A KOL. *Speciálně pedagogická diagnostika*. Ostrava: MONTANEX a.s., 2004. ISBN 80-7225-114-7.
12. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.
13. SOVÁK, Miloš. *Defektologický slovník*. 3. uprav. vydání, Pod vedením Ludvíka Edelsbergera připravili : Tomáš Edelsberger ... [et al.]. Jinočany: Nakladatelství H, 2000, 418 s. ISBN 80-860-2276-5.
14. SOVÁK, Miloš. *Logopedie předškolního věku*. 1. vyd. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Knižnice speciální pedagogiky. ISBN 14-434-84.

15. SOVÁK, Miloš. *Nárys speciální pedagogiky*. 6. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. ISBN 14-072-86.
16. SOVÁK, Miloš. *Výchova leváků v rodině*. 7., dopln. vyd. Praha: SPN, t. Tisk 4, Přerov, 1985, 87, [2] p. with photos. *Rodičům o výchově dětí*, v. 11. [from old catalog]. ISBN 14-314-85.
17. SOVÁK, Miloš. *Lateralita jako výchovný problém*. Praha: Universita Karlova, 1962.
18. SOVÁK, Miloš. *Výchovné problémy leváctví*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní pedagogické nakl., 1960, 112 p.
19. STAATSINSTITUT FÜR SCHULPÄDAGOGIK UND BILDUNGSFORSCHUNG, a Barbara SATTLER. *Das linkshändige Kind in der Grundschule*. 9., durchges. Aufl. Donauwörth: Auer, München: 2000. ISBN 978-340-3025-320.
20. SYNEK, František. *Záhady levorukosti: asymetrie u člověka*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1991, 175 p. ISBN 80-701-2054-1.
21. VODIČKA, Ivo. *Nechte leváky drápat: metodika levorukého psaní, kreslení a malování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 102 s. ISBN 978-807-3674-793.
22. WRIGHT, Ed. *Slavní leváci v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Fortuna Libri, 2008, 256 s. ISBN 978-80-7321-398-5.
23. ZOCHÉ, Hermann-Josef. *Vidím svět i z druhé strany: mimořádné schopnosti leváků*. Vyd. 1. Překlad Radka Halodová. Praha: Ikar, 2006, 158 s. ISBN 80-249-0647-3.
24. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 207 s. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-717-8544-X.
25. ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 10., zcela přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2003, 263 s. ISBN 80-717-8800-7.

Elektronické zdroje:

26. ANYTHINGLEFTHANDED [online]. 2013, 31.10.2013 [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.anythinglefthanded.co.uk/is-left-handedness-genetic.html#sthash.NQkUC8SU.HOpsaPPZ.dpbs>

27. HÖSCHL, Cyril "Očima Cyrila Höschla", *Reflex* 34/2006, str. 15. *Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc., FRCPsych.* [online]. 2006, 28.6.2006 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: www.hoschl.cz/?text=3037&lang=cz)
28. KRAJSKÁ PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA A ZAŘÍZENÍ PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ ZLÍN [online]. Zlín, 2015, [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.ppporzl.cz/index.php/mm-m-ub/24-pracoviste-uhersky-brod/mm-k-ub/122-jak-pomahat-detem-pri-vstupu-do-skoly-co-s-psanim>
29. LEFT-HANDERS DAY, <http://www.lefthandersday.com/> [online]. © 2015 [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: <http://www.lefthandersday.com/left-handers-day#.VTzVViG8PGd>
30. NATIONAL GEOGRAPHIC [online]. Praha: *National Geographic ČR* [cit. 2014-10-11]. ISSN 1213-9394. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/10-faktu-o-levacich-ktere-jste-netusili.html>)
31. PETER, Jaroslav. *Lidovky.cz* [online]. MAFRA, a.s., 2015 [cit. 2015-1-1]. ISSN 1213-1385. Dostupné z: http://relax.lidovky.cz/geny-urcuji-zda-jsme-pravaci-dgd-/veda.aspx?c=A131002_100907_In_veda_ape)
32. SOUKUP, Martin a Michaela BALCEROVÁ. *ACADEMIA.EDU*, 2011, [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: http://www.academia.edu/6249159/Antropologie_t%C4%9Bla
33. UTĚŠENÝ, Slavomír, *Naše řeč* [online]. Praha, 2011 [cit. 2015-10-03]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6607>)
34. VODIČKA, Ivo. *Levactvi.cz* [online]. © 2012. [cit. 2014-10-01]. Dostupné z: <http://www.levactvi.cz/literatura-o-levacich/vychovne-problemy-levactvi/>)
35. VONDROUŠOVÁ, Jana. *Zdrave.cz* [online], 1999-2015 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://skolak-a-predskolak.zdrave.cz/osobnostni-zvlastnosti-levaku/>)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj	a jiné
a.s.	akciová společnost
a kol.	a kolektiv
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
min.	minulého
např.	například
obr.	obrázek
popř.	popřípadě
prof.	profesor
s.	strana
seš.	sešit
str.	strana
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
ZŠ	Základní škola

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 – Přehled rozložení funkcí mozkových hemisfér .....</i>	20
<i>Tabulka 2 – Struktura respondentů dle jednotlivých ZŠ .....</i>	48
<i>Tabulka 3 – Struktura respondentů dle pohlaví .....</i>	48
<i>Tabulka 4 – Struktura respondentů dle tříd .....</i>	49
<i>Tabulka 5 – Lateralita v jednotlivých třídách .....</i>	50
<i>Tabulka 6 – Přehled žáků o levorukých spolužácích (otázka: Víš, kolik máte ve třídě leváků?) .....</i>	50
<i>Tabulka 7 - Názor respondentů na obvyklost leváctví .....</i>	52
<i>Tabulka 8 - Odpověď na otázku: „Všiml sis, že by se někdo posmíval spolužákovi proto, že je levák?“ .....</i>	52
<i>Tabulka 9 - Odpověď na otázku: „Myslíš, že to mají leváci ve škole v něčem těžší?“ .....</i>	54
<i>Tabulka 10 - Odpověď respondentů na otázku: „Myslíš si, že jsou leváci v něčem nadanější než praváci?“ .....</i>	55
<i>Tabulka 11 – Struktura respondentů dle stupně výuky .....</i>	57
<i>Tabulka 12 - Struktura respondentů dle délky praxe .....</i>	58
<i>Tabulka 13 – Struktura respondentů dle pohlaví .....</i>	58
<i>Tabulka 14 – Zkušenosti učitelů s přeučováním levorukých žáků .....</i>	60
<i>Tabulka 15 – Odpovědi na otázku „Myslíte si, že jsou levoruké děti ve třídě pojímány jako zcela rovnocenné k pravorukým dětem?“ .....</i>	61
<i>Tabulka 16 - Odpovědi na otázku „Myslíte si, že levorucí žáci potřebují na některé věci více času než praváci?“ .....</i>	62
<i>Tabulka 17 - Odpovědi na otázku „Zaznamenal jste někdy rozdíl v rychlosti psaní nebo úpravě rukopisu u levorukých dětí (v negativním slova smyslu)?“ .....</i>	63
<i>Tabulka 18 - Odpověď na otázku „Myslíte si, že mají leváci nějaké specifické vlastnosti?“ .....</i>	65
<i>Tabulka 19 - Odpověď na otázku „Vyhledáváte si informace k výuce levorukých žáků?“ .....</i>	67
<i>Tabulka 20 - Kde nejčastěji získávají respondenti informace k výuce levorukých žáků? .....</i>	68

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1 – Dobro a zlo v křesťanském pojetí. ....</i>	28
<i>Obrázek 2 - Správná poloha papíru a správné držení náčiní dle M.M. Clarka. ....</i>	34
<i>Obrázek 3 - Nesprávná poloha papíru a nesprávné držení náčiní dle M. M. Clarka. ....</i>	34
<i>Obrázek 4 - Ukázka z dotazníkového listu. ....</i>	35
<i>Obrázek 5 - Ukázka psaní horním způsobem.....</i>	35

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 - Struktura respondentů dle tříd</i>	49
<i>Graf 2 - Lateralita v jednotlivých třídách</i>	50
<i>Graf 3 - Přehled žáků o levorukých spolužácích</i>	51
<i>Graf 4 - Názor respondentů na obvyklost leváctví</i>	52
<i>Graf 5 - Odpověď respondentů na otázku: „Všiml sis, že by se někdo posmíval spolužákovi proto, že je levák?“</i>	53
<i>Graf 6 - Názor respondentů na to, v čem to mají žáci ve škole těžší.</i>	54
<i>Graf 7 – Názor respondentů na zvláštní nadání leváků.</i>	56
<i>Graf 8 – Struktura respondentů dle stupně výuky</i>	57
<i>Graf 9 – Struktura respondentů dle délky praxe.</i>	58
<i>Graf 10 – Struktura respondentů dle pohlaví</i>	59
<i>Graf 11 – Zkušenosti učitelů s přeučování levorukých žáků.</i>	60
<i>Graf 12 - Odpovědi na otázku „Myslíte si, že levorucí žáci potřebují na některé věci více času než praváci?“</i>	62
<i>Graf 13 - Odpovědi na otázku „Zaznamenal jste někdy rozdíl v rychlosti psaní nebo úpravě rukopisu u levorukých dětí (v negativním slova smyslu)?“</i>	64
<i>Graf 14 - Odpověď na otázku „Máte pocit, že levorucí žáci naopak v některých věcech vynikají?“</i>	65
<i>Graf 15 - Odpověď na otázku „Myslíte si, že mají leváci nějaké specifické vlastnosti?“</i>	66
<i>Graf 16 - Odpověď na otázku „Vyhledáváte si informace k výuce levorukých žáků?“</i>	67
<i>Graf 17 - Kde nejčastěji získávají respondenti informace k výuce levorukých žáků</i>	68

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I – Rešerše odborné literatury

Příloha P II – Věstník Ministerstva školství

Příloha P III – Výčet známých levorukých osobností

Příloha P IV – Dotazník určený žákům

Příloha P V – Dotazník určený učitelům

PŘÍLOHA P I - REŠERŠE ODBORNÉ LITERATURY

VÝCHOVA LEVÁKŮ V RODINĚ, AKTUÁLNÍ PROBLÉMY SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY (Sovák, 1985) je první publikací v tehdejší Československu směřovanou k veřejnosti. Je určena zejména rodičům leváků, kteří mohou výchovu svých dětí nejvíce ovlivňovat. Jedná se o velmi přehlednou publikaci, kde Sovák vysvětlil škodlivosti přeučování leváků na praváky a poruchy řeči a psaní v důsledku přeučování. Velmi cenné jsou příklady z praxe, které ukazují, že správným přístupem k leváctví lze těmto problémům předcházet. Jedna kapitola je zde věnována také zásadám psaní levou rukou. Tato publikace byla dlouho základní osvětovou publikací o leváctví pro veřejnost i učitele.

VÝCHOVNÉ PROBLÉMY LEVÁCTVÍ (Sovák, 1960) jsou zaměřeny spíše na učitele základních a mateřských škol. Tato publikace se již opírá o výzkumy uveřejněné v zahraniční literatuře. Uvádí také teorie o vzniku leváctví a vymezuje základní typologii lateralitu. Velmi přínosnou částí jsou testy lateralitu, podle kterých je možno stanovit lateralitu u dítěte podle preference párových končetin. Zajímavé jsou uvedené příběhy z klinické praxe. Z popsaných osudů je možné si vytvořit obraz, s jakými problémy se dříve setkávali nejen leváci, ale také učitelé.

LOGOPEDIE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU (Sovák, 1984) kde jsou taktéž kapitoly věnované leváctví, výchově levorukých dětí a způsobům vedení dítě leváka v útlém věku.

LATERALITA JAKO VÝCHOVNÝ PROBLÉM (Sovák, 1962) je další publikací Miloše Sováka na téma lateralitu a leváctví. Sleduje problémy a vývoj lateralitu a zkoumá vztah mezi lateralitou a řečí. Zabývá se také otázkou jak vychovávat levoruké děti.

NÁRYS SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY (Sovák, 1986) – učebnice, která pojednává o postižených dětech, a to jak duševně, citově, zrakově, sluchově i tělesně. Obsahuje také kapitoly věnující se lateralitě.

ZÁHADY LEVORUKOSTI (Synek, 1991), která je dobrým zdrojem informací týkajících se zejména historií leváctví. Autor se zde také zabývá problematikou leváctví a důsledky převádění dětí na používání pravé ruky.

NECHTE LEVÁKY DRÁPAT (Vodička, 2008). Zabývá se metodikou levorukého psaní, kreslení a malování. Kniha je určena rodičům a učitelům pro překonání počátečních problémů psaní leváka. Objasňuje podstatu levorukého psaní a popisuje nejvýhodnější způsob levorukého psaní. Velmi zajímavá je kapitola o vhodnosti používání speciálních pomůcek

pro leváky. Součástí knihy jsou také praktická vyobrazení způsobů psaní leváků a ukázky rukopisů.

ZÁHADA LEVÁCTVÍ A PRAVÁCTVÍ (Drnková, Syllabová, 1991). Je velmi dobrým zdrojem informací o historii leváctví. Tato publikace patří mezi populárně-naučné a podává velmi zajímavý a ucelený výklad leváctví a praváctví. Kniha je dobrým zdrojem informací o historii a dějinách leváctví a obsahuje také mnoho cenných odkazů na literaturu zahraniční.

PORUCHY UČENÍ (Zelinková, 2003) je knihou zabývající se specifickými poruchami školních dovedností a zahrnuje také kapitoly laterality, dominance a leváctví. Poskytuje pohled zejména na praxi, ale i nezbytnou teorii. Kniha je kompletně přepracována a doplněna o nové informace týkající se problematiky spojené s výukou žáků.

LOGOPEDICKÁ PREVENCE (Kutálková, 2005) je zajímavou publikací, týkající se zejména problematikou dětské řeči. Tato kniha je zajímavá zejména podrobnými metodickými radami a příklady z praxe k předcházení problémů s řečí tak, aby se řeč u dětí vyvíjela zcela přirozeně a dosáhla co nejlepší úrovně.

PEDAGOGICKÝ SLOVNÍK (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Jedná se o knihu, která se zabývá vývojem pedagogiky, pedagogické psychologie, školské politiky, státní správy a samosprávy.

O DUŠI (Aristotelés, překl. A. Kříž, 1996) který jako první obsahuje dobové psychologické poznatky. Je rozdělen na tři knihy. V knize první Aristotelés vysvětluje, proč je dobré zkoumat duši a její vlastnosti. Poznání duše srovnává s matematikou. V knize druhé uvádí, že duše je skutečností těla. Zabývá se jednotlivými smysly. V knize třetí zkoumá předpoklady vnímání, objasňuje rozdíl mezi vnímáním a myšlením.

LAO-C: O TAO A CTNOSTI (Tao te ťing, překl. B. Krebsová, 2003) se považuje za základní knihu taoismu. Podle některých textologů se jedná o sbírku textů nikoli o knihu. Někteří připisují její autorství mistru Lao-c, ale jsou také názory, že kniha má dva autory. Kniha obsahuje 81 textů a je rozdělena na dvě části. První část se zabývá metafyzikou, ontologií a světatvorbou. Druhá část je zaměřena na politické téma.

DEFEKTOLOGICKÝ SLOVNÍK (Edelsberger, Kabele, Ludvík, Martinovská, Predmerský, Vaňous a Sovák, 1978). Obsahuje základní věcná hesla z defektologie, speciální pedagogiky a dalších vědních oborů s pedagogikou souvisejících.

LEVÁCI A JEJICH VÝCHOVA (Jane M. Healey, 2002). Tato autorka je dětskou neuropsycholožkou zabývající se převážně leváctvím, dyslexií a speciálními poruchami osobnosti. Kniha obsahuje spoustu informací týkajících se biologických, fyziologických i psychologických aspektů a praktických dopadů této orientace. Kniha vyvrací nejrůznější mýty o leváctví.

VIDÍM SVĚT I Z DRUHÉ STRANY (Zoche, 2006). Autor nabízí ve své knize pohled do dějin levorukosti. Touto knihou chce sám autor pomoci rozpoznat a podporovat mimořádné nadání a vlohy leváků. Je psána z pohledu autora leváka.

ODLIŠNÉ DÍTĚ (Jana Drtilová a František Koukolík, 1994). Je souhrnem světové vývojové psychologie a neuropsychologie posledních patnácti let spolu s rozsáhlými klinickými zkušenostmi obou autorů. Kniha popisuje děti mimořádné, plaché, smutné, útočné, s kriminálními sklony apod.

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA (Josef Slowík, 2007). Tato publikace je určena především jako učební texty pro studenty pedagogických a filozofických fakult. Je zaměřena na jednotlivé typy vad a postižení u dětí.

SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA (Rádlová a kol. 2004) Tato kniha se zabývá diagnostickými metodami ve speciální pedagogice, a to dle zaměření – školní zralost, rozumové schopnosti, komunikační schopnosti aj. Obsahuje také kapitoly týkající se lateralit.

LOGOPEDICKÉ PORADENSTVÍ (Peutelschmiedová, 2009) - je taktéž publikací obsahující přehledné informace nejen o lateralitě, ale také o aktuálním stavu poradenství v oblasti lidské komunikace.

SLAVNÍ LEVÁCI V DĚJINÁCH LIDSTVA (Wright, 2008) patří mezi populárně-naučné publikace o slavných levácích – levorukých státnících, vojácích, vládcích a dobyvatelích, umělcích, sportovcích a malířích, kteří se nesmazatelně zapsali do dějin lidstva.

DAS LINKSHÄNDIGE KIND IN DER GRUNDSCHULE (Sattler, 2000) – Publikace o leváctví, která lehce pochopitelným způsobem prezentuje problém leváctví. Obsahuje pokyny pro práci s levorukým dítětem.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA (Zelinková, 2010) – Tato publikace se zabývá významem pedagogické diagnostiky, dále prevencí, terapií a integrací postižených žáků. Kniha stručně vymezuje psychologická a pedagogická východiska diagnostiky předškoláků a školáků a metodická doporučení. Obsahuje kapitoly týkající se laterality.

METODY PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU (Chráška, 2007) – publikace zabývající se základy kvantitativního výzkumu, jeho výhodami a nevýhodami. Dále obsahuje kapitoly týkající se statistických metod, měření v pedagogickém výzkumu a metodami zpracování výsledků a věnuje se také podrobně sběru dat.

LOGOPEDICKÝ SLOVNÍK (Dvořák, 1998) – Jedná se o příručku plnou logopedických termínů, ale také termínů společných s jinými obory - pedagogikou, speciální pedagogikou, psychologií, fonetikou, lingvistikou a zejména s obory medicíny.

PŘÍLOHA P II: VĚSTNÍK MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ

Zdroj: Věstník MŠ, roč. XXIII, seš. 4 z 10.2.1967

VĚSTNÍK

MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A MINISTERSTVA KULTURY A INFORMACÍ

Ročník XXIII. Sešit 4

Cena Kčs 0,60

10. února 1967

Obsah

Publiky a správy

Výklad ministerstva školství a kultury k některým ustanovením vyhlášky č. 94/1966 Sb., o pracovních úlevách a hospodářském zabezpečení studujících při zaměstnání, pokud jde o učitelské studium na vysokých školách

Povinnosti a odpovědnost školských pracovníků v bez-

pečnosti a ochraně zdraví při práci — upozornění
Metodika výchovy leváků

Piacení pojistného za zákonné pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel příspěvkových kulturních organizací

Publikace Státního pedagogického nakladatelství

Habilitační řízení pro docenty vysokých škol

Konkurrenční místa učitelů a vědeckých pracovníků vysokých škol a ústavů

Metodika výchovy leváků

Zvýraznění zásady individuálního přístupu učitelů a vychovatelů k žákům a zásady respektování individuálních vlastností vyžaduje, aby byl brán zřetel na levoruké žáky.

Při zjišťování levorukosti se učitelé a vychovatelé opírají o sdělení rodičů (zákonných zástupců), popřípadě školního lékaře; ve složitých a sporných případech si mohou vyžádat posudek okresního či krajského logopeda.

Výchova levorukého dítěte musí být jednotná, a proto učitel a vychovatel cílevědomě podporují přednostní používání vedoucí levé ruky při všech činnostech dítěte (zvláště při výuce psaní, kreslení, a v pracovním vyučování) ve škole, mimo školu i v rodině.

Zvláštní pozornost věnují učitelé a vychovatelé těm levorukým žákům, kteří byli již přecvičení na ruku pravou a v důsledku toho byl u nich prokazatelně narušen zdravý vývoj.

Při výchově, vyučování a jakékoliv práci levorukých žáků se učitel a vychovatel řídí napříště výchovnými zásadami uvedenými v příručce prof. MUDr. PhDr. DrSc. M. Sováka „Metodika výchovy leváků“, která byla zaslána všem základním devítiletým školám.

K dosažení jednoty výchovného působení školy a rodiny uspořádá škola pro rodiče levorukých dětí po zahájení školního roku odborné semináře a konzultace.

Čj. 5642/67

PŘÍLOHA P III: VÝČET ZNÁMÝCH LEVORUKÝCH OSOBNOSTÍ

(zdroj: Wright, 2008)

RAMESSE VELIKÝ (faraon)	FIDEL CASTRO (kubánský prezident)
ALEXANDR VELIKÝ (válečník a státník)	GEORGE BUSH (americký prezident)
JULIUS CAESAR (římský vojevůdce)	BOB DYLAN (zpěvák, hudebník)
JANA Z ARKU (voj. velitelka středověku)	GRETA GARBO (herečka)
LEONARDO DA VINCI (malíř)	FRANZ KAFKA (spisovatel)
MICHELANGELO (sochař, malíř, básník)	MUHAMMAD ALÍ (diktátor)
ISAAC NEWTON (vědec, matematik)	NICCOLO PAGANINI (houslista)
NAPOLEON BONAPARTE (císař, dobyvatel)	PRINC WILLIAM (britský princ)
BEETHOVEN (skladatel)	RONALD RAEGAN (prezident USA)
KRÁLOVNA VIKTORIE (britská královna)	MONIKA SELEŠOVÁ (tenistka)
LEWIS CARROLL (matematik, spisovatel)	PAUL SIMON (hudebník)
MARK TWAIN (spisovatel)	PETER USTINOV (herec, novinář)
FRIEDRICH NIETZSCHE (filosof)	
HENRY FORD (průkopník amerického automobilismu)	
MARIE CURIE (vědkyně, držitelka Nobelovy ceny za fyziku)	
MAHÁTMA GÁNDHÍ (politický a duchovní vůdce Indie)	
CHARLIE CHAPLIN (komik, herec)	
BABE RUTH (sportovec)	
ALAN TURING (matematik)	
JIMI HENDRIX (hudebník, kytarista)	
PAUL McCARTNEY (hudebník, kytarista)	
BILL GATES (zakladatel Microsoft)	
MARTINA NAVRÁTILOVÁ (tenistka)	
ARISTOTELES (filosof)	

PŘÍLOHA P IV – DOTAZNÍK URČENÝ ŽÁKŮM

Jmenuji se Lucie Knotková a jsem studentkou třetího ročníku oboru Sociální pedagogika Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Ti touto cestou položila několik otázek, týkajících se levorukých spolužáků. Tento dotazník je zcela anonymní a jeho cílem nejsou odpovědi jednotlivců, ale jde o názory žáků v jednotlivých třídách. Děkuji za vyplnění.

1) Věk (doplň): .....

2) třída (doplň): .....

3) jsem:

Pravák   levák

4) Víš, kolik máte ve třídě leváků?

Ano   ne

5) Myslíš si, že je leváctví běžné a normální?

Ano   ne

6) Myslíš si, že mají leváci nějaké specifické vlastnosti nebo jsou v něčem odlišní?

Ano   ne

Pokud   ano,   napiš   v čem:
.....

7) Všiml sis, že by se někdo posmíval spolužákovi proto, že je levák?

Ano   ne

8) Pokud jsi levák, posmíval se ti někdy spolužák proto, že jsi levák?

Ano   ne

9) Myslíš, že to mají leváci ve škole v něčem těžší?

Ano   ne

Pokud ano, vyber v čem (je možné zaškrtnout i více variant):

- Při psaní, kreslení
- Při sportu
- Při čtení
- V hudbě (uzpůsobení hudebních nástrojů)

- Při sezení lavici
- Při psaní na tabuli
- Při společenských úkonech (podání ruky apod.)
- Jiné (vypiš).....

10) Myslíš si, že jsou leváci v něčem nadanější než praváci?

Ano   ne

11) Pokud ano, zaškrtni v čem (můžeš vybrat více variant):

- Jsou kreativnější
- Lépe se učí jazyky
- Ve sportu
- Jiné (vypiš) .....

12) Jsi:

Žena   muž

Děkuji za spolupráci. ☺

PŘÍLOHA V – DOTAZNÍK URČENÝ UČITELŮM

Jmenuji se Lucie Knotková a jsem studentkou třetího ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto dotazníkem bych Vám ráda položila několik otázek týkajících se levorukých žáků. Dotazník je zcela anonymní a bude použit při zpracování mé bakalářské práce na téma: „Leváctví jako sociální nevýhoda?“. Děkuji za vyplnění.

1) Učíte na:

I. stupni ZŠ II. stupni ZŠ

2) Vaše délka praxe ve školství:

1-5 let 6-10 let 11-15 let 16-20 let více

3) Jste:

Žena muž

4) Setkali jste se ve své kariéře s přeučováním leváků?

Ano ne

5) Pokud ano, jak jste se ztotožnil/a s názorem, že leváci se mají přeučovat? (Prosím doplňte)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6) Myslíte si, že jsou levoruké děti ve třídě pojímány jako zcela rovnocenné k pravorukým dětem?

Ano ne

7) Myslíte si, že levorucí žáci potřebují na některé věci více času než praváci?

Ano ne

Pokud ano, na jaké?

.....
.....
.....

8) Máte pocit, že levorucí žáci naopak v některých věcech vynikají?

Ano   ne

Pokud ano, v čem?

.....
.....
.....

9) Zaznamenal/a jste někdy rozdíl v rychlosti psaní nebo v úpravě rukopisu u levorukých dětí?

Ano v rychlosti psaní   Ano v úpravě rukopisu   ne

10) Myslíte si, že mají leváci nějaké specifické vlastnosti?

Ano   ne

Pokud ano, doplňte jaké:

.....
.....
.....
.....
.....

11) Vyhledáváte si informace k výuce levorukých žáků?

Ano   ne

Pokud ano, zaškrtněte kde:

- odborná literatura
- semináře, porady, školení
- Internet
- jiné.....

Pokud máte ještě další postřehy, týkající se levorukých žáků, budu ráda, pokud je také uvedete:

.....
.....
.....
.....
.....

Ještě jednou děkuji za spolupráci a Váš čas ☺